

מראי מקומות לעיון
בדרך חיומי

לע"נ הר"ר צבי בחר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת
"משולי ערימת"
רחוב שאגת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

535 גליון מספר

הרנצח ע"י בנם הנח"ל
הר"ר אברהם אליעזר מרדכי ב"ר שלום"א לונדון

בס"ד, יח' בסיון התשע"ה. מסכת נדרים דף יב - דף כה

דף יב ע"א

(א) ר"ן ד"ה בעיקרו (המתחיל בעמוד הקודם), בסוה"ד, והיינו טעמא נמי דמתפיס בחלת אהרן ובתרומתו מותר דאיסורא לאו משום נדריה הוא אלא משום גזירת הכתוב הוא. אמנם הרשב"א בשם הראב"ד ביאר, דהטעם, משום דחלת אהרן ותרומתו אסורים לזרים אינו משום הנדר, אלא משום דהוה נכסי כהן. תדע דהוא טעם האיסור, דמותרים אפילו לעבדו של כהן, מה שאין כן בכור שאסור לכל חוץ מזכרי כהונה. וכתב הרשב"א דהוא נמי הטעם דחזה ושוק לא הוו דבר הנדור, משום דאיסור נדרו פקע, ומה שאסורים לזרים היינו משום דהוה נכסי כהן. [ועיין לקמן אות ה' דברי המהרי"ט ולפי זה דברי הר"ן והראב"ד עולין בקנה אחד].

(ב) תוס' ד"ה והא נותר ופיגול, בסוה"ד, אבל ליכא לפרושי דבנותר סתם תלינן ליה בעולה להחמיר דאם כן מאי פריך וכו'. כתב הרש"ש, דיש לומר דכוונת הגמ' להקשות, דליתני סתם כבשר לאחר זריקת דמים, ונתלי דהיינו בשר עולה. משום דסתם נדרים להחמיר.

ג) גמ', הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו. הקשה בשיעורי הגר"ש רוזובסקי (סטנסיל עמוד 100), היאך מהני להתפיס יום ביום, הא תענית הוא חיוב על הגברא לצום, ולא שייך התפסה אלא בחפץ נדור. ואי תימא דמייירי שמתפיס בבשר ויין שאסר על עצמו ביום שמת בו אביו, והווי התפסה בחפצא. מלשון הרמב"ם (פ"ג מנזירות ה"ה) לא משמע כן. כיון דהעתיק לשון סוגיין כפשוטה. והסיק, דצריך לומר דתענית הוי חלות דין בהיום, דהוי "יום תענית" ושייך ביה התפסה. ועיין באות הבאה.

(ד) ר"ן ד"ה **והוא שנדר**, קס"ד שנדר וכו', ועכשיו מתפס יום אחר כאותו יום. **ובד"ה דקאי וכו'**, נראה וכו', שאומר וכו' כיום אחד בשבת ראשון של ניסן. **הקשה תוס' רי"ד** (אות כט) איך אפשר לומר שאומר כיום אחד וכו', הא בכדאי גזונא סימן לאותו יום, ומה בכך שיש עוד חד בשבתא טובא להיתר. על כן פירש דהכי קאמר שמואל, והוא שנדר באותו היום. וכגון דמית אבדה בחד בשבתא, וקאי איהו בחד בשבתא, ואמר, הרי עלי שלא אוכל בשר כיום הזה, ולא הזכיר כיום שמת בו אבא. וכיון שמת

אביו בחד בשבתא אמרינן דוודאי כוונתו ליום זה. ומה שאמרה הגמ' דשמואל הכי אתמר והוא שנדר מאותו היום. היינו שנדר מאותו היום שמת בו אביו שיהיה דבר הנדרר ולאחר מיכן אמר באחד מימי השבוע שיהיה כיום שמת בו אביו דנמצא שנדר בעיקר האיסור.

(ה) גמ', כחלת אהרן וכתרומתו מותר. הרמב"ם (פ"א מנדרים ה"א) כתב הטעם, משום שאי אפשר להתפיס אלא בדבר שבא בנדר ונדבה, ואף חטאת, ואשם אפשר להם לבוא על ידי נדבה, שהנודר בנזיר מביא חטאת ואם נטמא מביא אשם, אבל חלה ותרומה אי אפשר שיבואו על ידי נדר ונדבה. ועיי' לעיל אות א' מהרשב"א בטעמו של הראב"ד.

(ו) ר"ן ד"ה כחלת אהרן וכו', דאע"ג דבקריאת שם מתסרי כיון שאינו אסור לכל דבר האסור מקרי. [ועיין לעיל אות א']. אמנם תוס' ד"ה כחלת אהרן וכתרומתו, תירצו, וי"ל מ"מ אין האיסור שבתרומה בא ע"י הפרשה וכו'. וכן כתב בפירושו הרא"ש ד"ה כחלת אהרן. והקשה בתוס' הגרע"א (למשניות), הא משכחת לה קריאת שם תרומה שאוסרת, כגון שקרא עליה שם בשיבולים. דאכתי לא חייל עליה איסור טבל, ועל ידי קריאת השם נאסר לזרים. וכבר הקשה כן המהרי"ט (סימן נג), וביאר דעיקר סברת הרא"ש והר"ן עולות בקנה אחד, דאין הקריאת שם אוסרת לזרים, אלא אחר שקרא לה שם ממילא חל איסור לזרים, דהתורה אסרה תרומה לזרים, ואין הקריאת שם מטילה את האיסור, אלא דבר שכך הוא שמו התורה אוסרתו. והוכיח הרא"ש כן, מהא דמצינו קריאת שם תרומה אחרי שחל איסור טבל, והתם אין הקריאת שם אוסרת לזרים אלא אדרבא מתרת לכהנים, וחזוין דקריאת שם אינה אוסרת אלא האיסור חל ממילא. ואם כן לא קשיא דאשכחן נמי קריאת שם שאוסרת. והר"ן נמי סבר כהאי סברא, אלא שהוכחתו היא, מהא דחזוין דהאיסור אינו אלא לזרים, אף על פי שהתורם לא חילק בין כהנים לזרים, ומוכח שהתורה אוסרת ולא עצם קריאת השם.

דף יב ע"ב

(ז) גמ', והא תרומת לחמי תודה וכו'. הקשה הרא"ם (בשיטה מקובצת),

לאחר זריקת דמים. אבל הרמב"ם (פ"א מנדרים הט"ו) סתם, ודייק הלחם משנה דמשמע שאין חילוק ואפילו ישראל המתפס לאחר זריקת דמים מותר. וכן דייק הקרן אורה מהר"ן, דכל שיש לו היתר לאחר זריקה אפילו לכהן, תו לא מקרי דבר הנדור.

דף יג ע"א

(א) גמ', לא דכולי עלמא לפני זריקת דמים. הרשב"א הביא יש מפרשים דלעולם איירי דאמר בפירוש שמתפס בבכור לפני זריקת דמים, ואפילו הכי קא שרי ר' יוסי. משום דגבי בכור בפלוגתא אחריתי פליגי. והטעם דמאן דאמר אינו קדוש, משום דבכור הוא דבר האסור. וכתב דלהאי פירושא לא מחזור הלשון, דכולי עלמא לפני זריקת דמים, דהוי ליה למימר לעולם לפני זריקת דמים. כלומר לעולם כדקאמרת בשאמר בפירוש לפני זריקת דמים. והביא דהראב"ד פירש, דלא בדאמר בפירוש כלפני זריקת דמים, או כלאחר זריקת דמים פליגי. אלא בדמחית בשר בכור ומחית בשר דהאיך גביה פליגי, ובפלוגתא אחריתי. ואף ששיבח את דבריו, מכל מקום כתב דאכתי אין לשון הגמ' מחזור שפיר, כיון דעד השתא כי אמרינן לפני זריקת דמים ולאחר זריקת דמים, אף הוא פירשו בדאמר לפני זריקת דמים, דאי לא, לימא לעולם דמחית בשר לפני זריקת דמים היא. ואף שהאריך לבאר הסוגיא באופן אחר. כתב, דהפירוש הראשון נראה לו עיקר.

(ב) גמ', ומאן דאסר בכור נמי מתפסו בנדר הוא וכו'. הרמב"ם (פ"א מנדרים הט"ו) כתב, היה לפניו בשר קדש אפילו היה בשר שלמים אחר זריקת דמים שהוא מותר לזרים, ואמר הרי הן עלי כבשר זה הרי אלו אסורין, שלא התפס אלא בעיקרו שהיה אסור. אבל אם היה בשר בכור אם לפני זריקת דמים הרי זה אסור, ואם לאחר זריקת דמים הרי זה מותר. והשיג עליו הראב"ד ממה נפשך, לר' יהודה [ר' יוסי] דמתיר מתפס בבכור, היינו מטעם שאינו קדוש בידי אדם. ואם כן אפילו קודם זריקה. ואי כרבי יעקב, הואיל ומצוה להקדישו כנדר הוא, אפילו אחר זריקה נמי, דהא במעיקרו מתפס. ומאי שנא משלמים. ותירץ בשיטה מקובצת בשם הרי"ן, דכיון דבכור לא הוי דבר נדור ממש אלא משום שמצוה להקדישו, אין לנו לומר דכל כך מיקרי דבר נדור אלא לענין אם מתפס בו בזמן שהוא אסור, אבל לאחר זריקה לא.

(ג) גמ', מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפסו בנדר וכו'. ופירש הרי"ן תוס' והרא"ש, שצריך להחיל על הבהמה שם קדושה על ידי פיו. [כתבנו שגם הרי"ן סבר כתוס' והרא"ש, כי כתב, "לפי שמחמת נדרו הוא בורר בהמה זו". דהיינו על ידי נדרו. אמנם הרב"ז (פ"א מנדרים ה"י) כתב דכונת הרי"ן כהרמב"ם (עיין לקמן), ודייק מדבריו אלו עצמן. ופירש מחמת נדרו, היינו שהנדר של נזיר הוא המחייבו. וצריך עיון והרשב"ש, כתב, דיש לומר נמי, על פי מה שכתב הטורי אבן (ראש השנה ו.). דחטאת ואשם משכחת לה שבא בנדר, שיכול לנדור חטאת ואשם לפטור את חבירו המחויב בהם. אמנם הרמב"ם (פ"א מנדרים ה"י), כתב, דמשכחת לה לחייב עצמו חטאת ואשם, על ידי נדר שנודר על עצמו נזירות, ונזיר מביא חטאת, ואשם אם נטמא. וכתב הכסף משנה,

הא תרומת לחמי תודה אסורה גם לאחר זריקה לזרים, ושמא האיסור משום דלא פקע איסור נדריה. ותירץ, דכיון דנשתנה האיסור מכמות שהיה בשעת הנדר, דאיהו נדר שיהא אסור לכל משום שהוקדשו, ועתה אסורים רק לזרים, אי אפשר להתפס. וכן כתב הריטב"א, והוסיף ביאור, דקרא ד"כי ידור נדר", דילפינן מיניה עד שידור בדבר הנדור משמע שיהיה האיסור עומד כשעת הנדר. והיינו טעמא נמי, דאי אפשר להתפס בחזה ושוק של שלמים. ועיין לעיל עמוד א' אות א'.

(ח) ר"ן ד"ה תרומתו היא, כלומר בכלל וכתרומתו דקתני היא משום דהוא כתרומה לגבי זרים. הקשה הרשב"ש, הא במנחות (עז): מיבעי ליה לרבא אי חייב מיתה וחומש על תרומת לחמי תודה, או לא. וכתב, דאפשר דמשו"ה אמרו ואיבעית אימא, דהיינו דאי נימא שאין מיתה וחומש על תרומת לחמי תודה, דאינם כתרומה, הוצרכו לומר תירוצ' שני.

(ט) ר"ן ד"ה לימא כתנאי, בתוה"ד, כל שאמר סתם בעיקרו קמתפס. הקשה בגליון מהרש"א, הא לעיל (עמוד א') גבי מתפס ביום שמת בו גדליה בן אחיקם, אמרינן דדוקא בנדור ובא מאותו היום. אבל בלאו הכי אמרינן דמתפס בימים שלא נדר בהם, ואמאי, הא בסתמא בעיקרו קמתפס. ותירץ, דהא דאמרינן דבסתמא בעיקרו קמתפס היינו דווקא באיסורים דאורייתא, אבל היכא דאיסורו מדרבנן לא אמרינן הכי, וכיון שעיקר האיסור הוא מדרבנן, אף שנדר אחרי כן והוי איסור דאורייתא, מכל מקום אזלינן בתר עיקר האיסור.

(י) גמ', דאפרישנהו בלוישיהו. הרי"ן ופירוש הרא"ש ביארו דהא דנקטה הגמ' דאפרישנהו בלוישיהו לאו דוקא, דהא קדשו בשחיטת הזבח, ולא קדשי אלא לאחר שקרמו פני הלחם בתנור. והגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' בנדה (ו): ד"ה דאפרישנהו, שביארו סברת ר' טובי בר קיסנא בתחילת דבריהם, דאף דלא קדשו מכל מקום קרינן להו תרומה, לפי שיחודה לתיתה לכהן לאחר אפיה. ובסוף דבריהם, דחל עליהם קדושת פה, כיון שאמר שיהיו תרומה.

(יא) ר"ן ד"ה דשקל חדא, שעשה עשר חלות מכל מין וכו'. וכן פירש הרא"ש בד"ה אלא. אבל מלשון התוס' ד"ה אלא, שסתמו ולא פירטו כמו שכתב הרי"ן, לכאורה נראה דלמדו דמפריש מעיסה שלימה, ולא מחלק לעשר חלות. והרמב"ם (פ"ט ממעשה הקרבנות הכ"ב) כתב, ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות יצא לא נאמר ארבעים אלא למצוה, והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהן בצק, שאין מפרישין פרוסה שנאמר אחד מכל קרבן שלא יטול פרוס. והעיר עליו המשנה למלך (שם) דהוא דלא כהרי"ן והרא"ש. [ולכאורה הרי"ן הקים בכהאי גוונא כדי לצאת ידי חובת המצוה שאמרה הגמ' "והא כתיב ארבעים". ואולי יש לבאר סברת הרמב"ם, שאי אפשר להפריש אחת מעשר כל זמן שלא נתקדשו החלות בזביחת הקרבן, שהוא דוקא אחרי שקרמו פניהם בתנור, אבל בהיותם עיסה אין שם לחמי תודה עליהם, וממילא אינם "עשר חלות". ועיין באות הקודמת]. ועיין בשפת אמת (מנחות עו.).

(יב) גמ', הרי עלי כבכור וכו'. כתב רש"י בד"ה הרי עלי כבכור, דמיירי בכהן המתפס, דלישראל הרי הוא אסור ואפילו אם יתפס בבכור

וכתב בחידושי הגרע"א, דלשון הגמ' מוכח כפירוש הראשון, דהא אמרו "נעשה כאומר" אלמא דלא מיירי שאמר כן. והקשה, מהא דאיתא במתניתין לקמן (טו:) לא קרבן לא אוכל לך מותר, ואמאי לא אמרינן נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. ותיירץ, דצריך לחלק בין היכא שאומר לא (בחול"ס) להיכא שאומר לקרבן (בפתח). דכשאומר לקרבן (בפתח) יש לפרש דכוונתו לקרבן יהא. אבל כשאומר לא בחול"ס על כרחך כוונתו לא קרבן יהא מה שלא אוכל לך. אמנם הר"ן לקמן (טו:) כתב להדיא, דמיירי שם, שאמר בלמ"ד פתוחה ולא בחולם. ויפרש כאן כהפירוש השני בתוספות, דהתרצן חידש שאמר לקרבן בשו"א.

(י) גמ', אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי וכו'. ביאר הר"ן בד"ה באומר, דמיירי שלא אמר להדיא יאסר פי, אלא "נעשה כאומר" יאסר פי. וכתב הקרבן נתנאל (על הרא"ש סימן יא אות כ), דהכי מוכח, דאי נימא דאמר כן להדיא פשיטא, ומאי אשמועינן תנא דמתניתין. והרשב"א כתב דמפרשינן לחומרא משום דסתם נדרים להחמיר.

(יא) ר"ן ד"ה באומר יאסר וכו', בתוה"ד, כיון דסתם נדרים להחמיר אמרינן דאפה קאי. כתב השלמי נדרים, דמשמע דאם יאמר להדיא יאסר דיבור פי, לא חל האיסור דהוי נדר על דבר שאין בו ממש. אמנם הר"ן לקמן (טו:) ד"ה אמר רבא הביא בשם התוספות, דבכהאי גוונא שמזכיר חפץ הנאסר הוי דבר שיש בו ממש אף שהנדר חל על הפעולה, כגון שאמר קונם ישיבת סוכה עלי. ולפי זה הוא הדין אם אומר יאסר דיבור פי, ודלא כדבריו כאן. וכתב האבני מילואים (פ"א סק"ד) דהר"ן לא סבירא ליה כהתוספות. והרשב"א לקמן (טו:), הקשה לשיטת התוספות, מאי מקשה הגמ', הא הזכיר החפץ הנאסר, ולא מיקרי דבר שאין בו ממש. ותיירץ, דשמא היא גופא כוונת הגמ' לתרץ.

(יב) בא"ד, ובדין הוא דה"מ לשנויי ליה דאפילו אי קאי קונם אדיבור וכו' שהנדרים חלין מדרבנן אפילו על דבר שאין בו ממש. והרשב"א כתב, דלא משמע במתניתין דאיסורו רק מדרבנן כיון דקתני אסור, ובדרבנן נקטינן לישנא הרי זה בבל יחל, דהיינו בל יחל דרבנן, כדאיתא לקמן (טו:). ועוד כתב, דליכא בל יחל דרבנן בדבר שאין בו ממש ושלא בא לעולם אלא במה שאוסר על עצמו, אבל לאסור על אחרים אינו יכול אפילו מדרבנן, והכא בשאוסר דבורו ומעשה ידיו על חברו.

פרק ואלו מותרין

(יג) מתני', כחלת אהרון וכתרומתו מותר. כתב בתוס' רבינו פרץ, ביאר הטעם דאי אפשר להתפס כחלת אהרון ותרומתו, משום דכתיב "איש כי ידור נדר לה" (במדבר ל, ג), ומשמע דווקא דבר הנדור לה' ולא לכהנים.

(יד) מתני', האומר לאשתו הרי את עלי כאימא וכו'. כתב בתשובת מהר"ל בן חביב (סימן כ"ז), דכשאומר לאשתו הרי את אסורה עלי כאימא, חל הנדר מדאורייתא. ומשום שאמר בפירוש לשון איסור, לא מגרע מה שהתפסו לאחר מיכן בדבר האסור. אבל המחנה אפרים הביא מרש"י לקמן (יד) ד"ה והא, דגריס להדיא דמיירי שאמר הרי את אסורה

דהרמב"ם מפרש מה שאמרו בגמ' "שכן מתפסו בנדר" שיכול לחייב עצמו בהם על ידי נדר.

(ד) ר"ן ד"ה ולענין הלכה, בתוה"ד, מדמסקינן בפרק מי שאמר וכו'. הר"ן בשבועות (ח: מדפי הרי"ף) כתב, שיש לחלק בין הסוגיות, דהתם פשטינן דמתפס במי שלפניו, משום דאין לנו לתלות שמתפס בקמא, לפי שהן גופין מוחלקין. אבל הכא מיירי שמתפס בחפץ שלפניו. ומספקינן, אי כוונתו להתפס בו בזמן האיסור, או בזמן ההיתר שבו, ושפיר יש לומר דמתפס בזמן האיסור, אף שעתה הוא מותר. והא דמדמינן להא הריני כיום שמת בו אבא, אף על פי שהימים מוחלקים, לא קשיא. כיון שבלשון שאומר "הרי עלי כיום זה" כולל כל הימים שיש ביום הזה, וגם הימים המותרים.

(ה) [בא"ד, מדמסקינן בפרק מי שאמר וכו'. לכאורה יש לחלק, דהתם בין אם יתפס בעיקר, ובין אם יתפס באחרון, הוי איסור. ועל כן יש לומר דמסתמא כוונתו להתפס באותו שלפניו, דמאי טעמא יתפס בראשון. אבל היכא דאם יתפס בדהשתא הוי היתר, ואם יתפס במעיקרא יהיה אסור, שפיר יש להסתפק שמא כוונתו לאיסור ומתפס במעיקרא. (ח.ו. (ר.ג.). ויש ליישב בהקדם קושיית הגרנ"ט (סי' נב) מאי אסתפקא הגמ' אי בעיקרו קא מתפס אי בהיתירא, הא סתם נדרים להחמיר כדאיתא במתניתין דלקמן (יח:). ועל כן פירש, דהספק אי בעיקרו קמתפס או בהיתירא קמתפס אינו ספק מה היה בדעתו, אלא ספק מה משמעות דיבורו. ולפי זה נסתלקה הקושיא ושפיר השווה הרמב"ן לשני הדינים.

(ו) גמ', מאן שמעינן ליה דלא שני ליה אימרא וכו' רבי מאיר היא. פירש הרא"ם (בשיטה מקובצת), דהיינו רבי מאיר דמתניתין דלעיל (י:), דאיתא התם, דר' יהודה אומר דהאומר ירושלים לא אמר כלום, ומשמע מיניה דבר פלוגתיה דהוא רבי מאיר פליג, וסבר דהאומר ירושלים מהני. וכן פירש רש"י שלפנינו ד"ה רבי מאיר היא. והביא שם פירוש נוסף, דשמעינן ממתניתין דלקמיה, דהאומר קרבן שאוכל לך אסור והיינו ר' מאיר, דסיים בסיפא דמתניתין "רבי מאיר אסור".

(ז) גמ', אי רבי מאיר הא דקתני הקרבן שאוכל לך וכו'. הקשה הרא"ם (בשיטה מקובצת), אמאי לא אקשי, מדסיפא לקרבן לא אוכל לך דאסר רבי מאיר, רישא לאו רבי מאיר. ותיירץ, דהוה מצי לשנויי הכי, הקרבן כקרבן, קרבן שאוכל לך אסור, דהוי כלקרבן שאוכל לך שרבי מאיר אסור, דסיפא מפרשא לרישא, וכולה ר' מאיר היא.

(ח) מתני', האומר קרבן עולה וכו' אסור. כתב הריטב"א, דאיסורו משום ידות ולא משום התפסה, דהא לא אמר כקרבן. וכן דעת שו"ת הרשב"א (סימן תר"ב). אמנם המאירי כתב, דמהני מדין התפסה, דאין צריך שיאמר כ"ף הדמיון.

דף יג ע"ב

(ט) גמ', נעשה כאומר לקרבן יהא וכו'. התוס' בד"ה קתני הביאו ב' פירושים, האם מיירי באומר לקרבן בפת"ח ואף על פי כן אין אנו מפרשים דאמר לא קרבן מה שלא אוכל, אלא מפרשים כאילו אמר בשו"א, שיהיה דבר זה לקרבן, או דהתרצן חידש דמיירי שאמר בשו"א.

עלי כבשר חזיר", ולפירושו היינו שמתפס איסור ביאה באיסור אכילה. [והוא חידוש דמהני התפסה זו אי לאו החסרון דהוי מתפס בדבר האסור].

(ד) גמ', **הא בתלמודי חכמים הא בעם הארץ**. **הרא"ש ד"ה הא בת"ח, וד"ה הא בע"ה**, ביאר החילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ. תלמיד חכם אינו רגיל בנדרים ואין לחוש שמא יבוא לנדור נדר שיחול, ועם הארץ מיקל ראשו בנדרים ואיכא למיחש שיאסור אשתו עליו בנדר גמור. אבל **הריטב"א** ביאר החילוק, דעם הארץ יבוא להתיר בלא שאלה גם נדר גמור, אבל תלמיד חכם לא יטעה בכך.

(ה) גמ', **שם. הרמ"א** (יורה דעה ר"ה ס"ג) פסק, דבזמן הזה ליכא חילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ, משום דרובן אינן בני תורה. וכתב **הגר"א** (שם סק"ג) **"עיין בתוס' ביצה (ו.) ד"ה והאידינא ויש לחלק"**. דהיינו, דר"י ור"ת נחלקו התם, אם גם בזמן הזה אמרינן על כולם דאינן בני תורה ואסור לקבור ביום טוב שני או לא. ומה שכתב **הגר"א** ויש לחלק, ביאר **המגיה לריטב"א**, דאם הטעם לחלק הכא בין תלמיד חכם לעם הארץ הוא כמו שכתב **הרא"ש** (הובא באות הקודמת) משום שתלמיד חכם אינו מיקל ראשו בנדרים ולא רגיל לנדור, לא שייכא לנידון דהתוס' שם, דיש לומר דלענין זה גם בזמן הזה אין תלמיד חכם נודרים בקלות ראש.

(ו) ר"ן ד"ה **הילכך לענין הלכה, בתוה"ד**, אבל מתפס בשבועה לא מהני וכו'. **הר"ן בשבועות** (ח. מדפי הרי"ף) הקשה, אם כן, אמאי **לקמן** (טז.) במתניתין דיש חומר בנדרים מבשבועות, לא תני נמי חומר בנדרים דחל על ידי התפסה, מה שאין כן בשבועות. ותירץ, דמשכחת לה התפסה אף בשבועה, אם מתפס ואומר שיהא הוא אסור כמו שהגבירא ההוא אסור בשבועה. [ועיין לעיל אות ב' בשם **הריטב"א**. ונראה לומר דדין התפסה דשבועה אף לשיטת הר"ן שהבאה לעיל אות א', הווי מדין יד.] עוד תירץ, דמתניתין לא איירי אלא בחומר שיש בנדר מבשבועה לענין חלות הנדר, על מה הוא חל.

דף יד ע"ב

(ז) גמ', **הא דמחતા על ארעא**. ביאר **הנמוקי יוסף** (ד: מדפי הרי"ף) **בשם הריטב"א**, דלאו דווקא מחתא על ארעא, אלא כל היכא דלא נקט ליה בדידה נמי הדין כן. והוסיף, דאפילו אי נגע בה, כל שאין מחזיקה בידו ממש, דיניה כמחלתא על ארעא. וכן דייק **בחידושי החתם סופר** בדברי הר"ן. ובדברי רש"י דייק להיפך, דבעינן מחתא אארעא דוקא ומשום בזיון.

(ח) גמ', **שם. ביאר הפורת יוסף**, דאף על גב דהגוילין דנכתב עליהם נמי קדושים. מכל מקום אינם קדושים בעצמותם, וכדמסקינן **בשבת** (קטז.) דמקום הכתב כל קדושתו אנג האותיות, ואי אול הכתב אול קדושת הגויל, ואם כן היכא דדעתו על הגוילין לא חל כלל. ועיין לקמן אות ה'.

(ט) גמ', **מחלתא על ארעא דעתיה אגוילי, נקט לה בדידה דעתיה על האזכרות**, ביאר **הרא"ם** (בשיטה מקובצת), דהיכא דלא נקט לה בדידה איכא למימר דלא חשיבא עליה, ולהכי יש לומר דדעתיה אגוילין.

(י) גמ', **וזו ואין צריך לומר זו קתני**, כתב **הרש"ש**, דלפי מה שכתב הר"ן

כאמא, וכן דייק מהא דנדרים כשרים עלי לא אמר כלום (**לעיל ט.**), ופירש **הרא"ש בד"ה כנדרים**, דאף אם אמר קונם עלי כנדרים כשרים, אתי לישנא דנדרים כשרים ומבטל לשון קונם. ואם כן הוא הדין היכא שאמר להדיא לשון איסור, והתפס בדבר האסור לא חייל נדרא. וסיים, דיש לתלות האי פלוגתא בפלוגתת הראשונים **לעיל** (ב). באומר סתם דבר זה אסור, ואינו מתפסו בכלום. דלדעת הר"ן (שם) **ד"ה כל כינויי נדרים**, חל הנדר דהווי עיקר הנדר. אבל דעת **התוס'** (שם) **ד"ה כל כינויי**. דמהני רק משום יד להתפסה, דנדר חל רק בהתפסה, והא דמהני כשאומר דבר זה אסור, היינו מדין יד. דלהר"ן יש לומר דכשאומר דבר זה אסור ומתפס בדבר האסור לא קלקל מידי דסוף סוף הרי אמר הלשון הראוי, אבל לתוס' דאסור מהני רק משום יד להתפסה, הכא אין לומר דהווי יד דהא סיים להדיא דמתפס בדבר אסור. וכן כתב **המשנה למלך** (פ"א מנדרים ה"ז).

(טו) ר"ן ד"ה **האומר לאשתו, בתוה"ד**, מפני שדרכו לאסור את אשתו בלא הקפדה. **הרשב"א** הוסיף עוד טעם, דקנסוהו כדי שלא יהא רגיל להדיר אשתו תמיד, שמא ידרינה בדבר הנדר ותיאסר עליו. וכן מבואר בפירוש **הרא"ש לקמן** (יד.) **ד"ה הא בעם הארץ**.

דף יד ע"א

(א) ר"ן ד"ה **אמר קרא, בתוה"ד**, כי אמר נמי כקרבן אסור קאמר דלא גרע מידות. בגליון **מהרש"א לעיל** (ב). העיר, דמהר"ן הכא משמע דעיקר הנדר הוא שאומר דבר זה אסור, והתפסה מהני רק מדין יד. ואילו **הר"ן לעיל** (שם) **ד"ה כל**, כתב, דהתפסה הוויא נמי עיקר הנדר. [אמנם אי נעיין בדברי הר"ן נראה שכונתו בדברים אלו לבאר ההוויא אמאי של הגמ'. דהרי בהמשך דבריו כתב, דבמה שהקשתה הגמ' אי הכי בדבר האסור נמי, רצתה לומר דבעינן לתרי קראי לרבו עצם דין התפסה ולא שמועיל מדין יד. ואף שהגמ' דחתה דלאסור איסר בעינן לרבו התפסה, אף בנדר פרטי. מכל מקום מה שהעדיף לרבו זה על רבו להתפסה, כתב הר"ן משום דלא שייך התפסה בדבר דרחמנא אסריה. אם כן נשאר למסקנא, דמה שמועיל התפסה בדבר הנדר, היינו מדין התפסה שהוא עיקר הנדר ולא מדין יד.]

(ב) גמ', **איש כי ידור נדר וכו' עד שידור בדבר הנדר**. **הר"ן סוף ד"ה אמר קרא** ביאר הסברא דאי אפשר להתפס בדבר האסור, דבשר חזיר אסריה רחמנא והוא לא אסריה. ו**הריטב"א** ביאר, דחזיר ונבלה אין גופן אסור איסור חפצא אלא שהאדם אסור לאוכלן, ואם כן איך אפשר להתפס בהם קונם שהוא איסור חפצא. והוסיף, דמכל מקום אפשר להתפס שבועה באיסור חפצא, אף על פי ששבועה היא איסור גברא, משום שכוונתו שיהיה אסור לו לאכול כיכר זו, כמו שאסור לו לאכול את הקרבן מאיזה טעם שיהיה.

(ג) גמ', **הרי את עלי כבשר אימא**. השיטה מקובצת ביאר בשם **הרי"ף**, דאין כוונתו לאסור אשתו כמו שבשר אמו אסור באכילה, אלא, דהרי את עלי כקירוב בשר אמא שאסור עלי. ולישנא דקרא נקט דכתיב "אל כל שאר בשרו לא תקרבו וכו'" (ויקרא יח, ו). ו**הריטב"א** גריס "הרי את

שיתעצל ולא יעשה טעדי למנוע ממנו השינה. [וצריך עיון דלקמן (טו). הוכיחה הגמ' להאי פלוגתא מהמדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה, ולכאורה שם אינה צריכה להתאמץ בטעדי שלא תעבור על תנאה, אלא רק להימנע מללכת, ואף על פי כן אסור לה לעבור על נדרה שמה תעבור על תנאה. (י.צ.ב.) ויש לומר, דהמניעה ללכת לבית אביה כל כך חזקה, עד שצריכה לעשות תצדקי גדול על מנת להמנע מכך.]

דף טו ע"א

(א) ר"ן ד"ה ומי שבקינן ליה וכו', בתוה"ד, ואף על גב דבנדר לא שייך הכי, נדר שוא לא אשכחן. המאירי הביא בשם התוספות, דבנדר נמי מלקין אותו, כמו בשבועת שוא. וכן דעת הריטב"א, והרא"ם (בשיטה מקובצת).

(ב) גמ', ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה וכו'. ואין להקשות, אמאי לא נימא הכא דנדר באופן שהנדר יכול לחול. וכדייקא לן לקמן (יח): דסתם נדרים להחמיר. משום דהכא שאוסר עיניו בשינה ברור שאוסר לעולם, ולא שייך למתלי בהאי לישנא גוונא שיחול הנדר.]

(ג) גמ', שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר. כתב הרמב"ם (פ"א משבועות ה"ה), דהוא הדין בנשבע שלא יאכל ז' ימים מלקין אותו משום שהוא שבועת שוא, דהוי דבר שאי אפשר לקיימו. והקשה הר"ן (בשבועות י. מדפי הרי"ף ד"ה מלקין) אמאי הוי שבועת שוא, הא יכול להסתכן ולא לאכול. דלכאורה שבועת שוא היא דוקא היכא שאינו יכול לקיים השבועה כלל, כמו גבי שבועה דלא יישן. ותיריך, דהוי שבועת שוא משום שהוא כנשבע להמית את עצמו, דהוי דבר שאסור לעשותו, ואין שבועה חלה לבטל דין תורה. וכתב הכסף משנה, דלהרמב"ם הוי שבועת שוא, משום שאי אפשר לקיימה, אף שהמונע הוא מה שחייב על פי דין תורה לעבור על שבועתו. ובאפיקי ים (ח"א סימן כח), הקשה, מהא דכתב הרמב"ם גופיה (בפ"ה משבועות ה"ח), דנשבע לאכול פחות מכזית נבילה וטריפה חלה השבועה, וכתב הש"ך (רלט סק"ב) דאף על פי שחלה השבועה, מכל מקום בפועל אסור לו לקיימה אלא דכופין אותו להישאל. והא לדעת הרמב"ם אפילו היכא שאסור לו על פי דין לקיים שבועתו, לא חלה השבועה דהוי שבועת שוא. ובזכרון שמואל (סימן נה סק"ז), חילק בין אסורים דרבנן דאף שחייב לשמוע בקולם מדין התורה, מכל מקום אין קובעים איסור בעצם הדבר. ומשום הכי אף לשיטת הרמב"ם לא חשיב אינו יכול לקיים השבועה. דהוי כמו מניעה צדדית וכמו שאינו יכול לקיימה מחמת אונס. והכי נמי גבי חצי שיעור, דאף דאסור מן התורה, אינו מושבע ועומד עליו כמו שכתב הרמב"ם (פ"ה משבועות ה"ז) והוי רק איסור בעלמא, וכמו גבי איסור דרבנן, ולא חשיב שבועת שוא.

(ד) ר"ן ד"ה ואלא, משום דליכא לאוקמא באומר קונם עיני בשינה היום דאי הכי פשיטא וכו' ולא קתני אסור וכו'. דהיינו שלמד דההכרח לא לפרש שאמר קונם עיני בשינה היום משום דפשיטא, ולאחר שהוכרחנו לפרש כן, ארווחא נמי לישנא דהרי זה בבל יחל. אבל התוס' רי"ד פירש, דהוקשה לגמרא הלשון "הרי זה בבל יחל", דבכל דוכתא אמרינן

ד"ה ואיבעית אימא דמחמתא על ארעא, דתני סיפא גלויי ארישא דרישא מיירי במה שכתוב בה בלחוד, יש למחוק תיבות אלו.

(יא) ר"ן ד"ה הכי גרסינן, אבל אמר במה שכתוב בה וכו' דדעתיה אהזכרות, והזכרות שבה נדורים הן, שעל ידי הכתיבה וההכנות לשם קדושה, הם קדושות. הקשה הרשב"א, אם כן אמאי היכא דדעתיה אגוילין לא אמר כלום, הא הגוילין נמי קדושים על ידי הכתיבה, כדמספקינן בגמרא שבת (קטז). האם מצילין הגליונין מפני הדליקה, ולא אפשריטא, ומספק אית לן להחמיר בדאורייתא. ותיריך, דכיון שאמר "בתורה", דעתיה אגוילין שהתורה כתובה בהם ולא על הגליונין, ובגוילין אין קדושה מחמת עצמם אלא מחמת הכתב שעליהם, כדאיתא התם דכל שנמחקו פרחו קדושה מהם. ואף על פי שכל זמן שהכתב עליהן הם קדושים מחמת הכתב, מכל מקום לא מיקרי דבר הנדור, דהזיומן והיחוד לשם קדושת ספר תורה לא מחיל קדושה על הגויל אלא על הכתב, והגויל ממילא קדוש.

(יב) בא"ד, ונהי דירושלמי אמר קרבנות ובגמ' דילן אמרינן הזכרות וכו', הרשב"א כתב נפקא מינה בין גמ' דידן לירושלמי, היכא דמתפס בספר מספרי הקודש שאין בו הזכרות ולא קרבנות, דלש"ס דידן חל הנדר משום דבשאר ספרים נמי אית קדושה, אבל להירושלמי לא חל כיון שלא כתוב בהם קרבנות.

(יג) בא"ד, שם. כתב השטמ"ק, דאף מאי דאיתא בגמ' דידן הזכרות, היינו מה שמוזכר בתורה דהיינו הקרבנות, ולא הזכרת השם כפי שסבר הראב"ד, דהזכרת השם לא מיקרי דבר הנדור אלא דבר האסור.

(יד) גמ', קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר. כתב רש"י בד"ה קונם, דאם ישן למחר, לוקה על מה שישן אתמול. והקשה המצפה איתן, הא הוי התראת ספק, דשמא לא יישן למחר ונמצא שלא עבר על נדרו. ותיריך, על פי מה שכתבו התוס' בשבת (ד.) ד"ה קודם, דהתראת ספק, היינו דווקא היכא שמחוסר מעשה דשמא לא יעשה מעשה המביאו לחיוב מלקות, ואם כן הכא אינו מחוסר מעשה, דרגילות הוא שתחטפנו לאדם שינה ממילא. ובהגהת בנו הוסיף, שהשינה שישן עתה יכולה להימשך עד למחר, ואם כן אינו מחוסר מעשה כלל.

(טו) גמ' שמא ישן למחר, תוס' לקמן (כה): ד"ה נדרי שגגות פירשו, דהחשש שישן למחר היינו במזיד, דאי יישן בשוגג לא יחול הנדר, דהוי נדרי שגגות. והנה בפירוש הרא"ש (כאן) ד"ה חיישינן, כתב, דבתנאיה לא מיזדהר ובודאי יישן. ואי החשש שיעבור במזיד לא מסתבר לומר דבודאי ישן במזיד. אלא צריך לומר, דהרא"ש סבר דהחשש שיישן בשוגג, ומה שהקשו התוס' דהוי נדרי שגגות. יתרץ כשיטת רש"י בשבועות (כח). ד"ה אמר רבא, דהמעשה הראשון נחשב שעת חלות השבועה, ואם היה מזיד בשעת המעשה הראשון, אף שהיה שוגג בשעה שעבר על התנאי (שהיה אחר כך) חיילא השבועה. והתוס' אזלי לשיטתם בשבועות (שם) בד"ה אמר רבא דכל ששגג בשעת התנאי, בין היה ראשון ובין היה שני לא חלה שבועה. (א.ג.)

(טז) תוס' ד"ה רב נחמן אמר, מפרש בפרק המגרש דאי בעי מבריו נפשיה בסילוא. לפי זה ביאר הנמוקי יוסף (ד: מדפי הרי"ף), דרב יהודה ורב נחמן פליגי, אם אדם מתאמץ לקיים תנאו ולא יישן למחר, או דחיישינן

(יא) גמ', הלכה אסורה לא הלכה לא. הקשה החתם סופר, דהר"ן לקמן (עט:): ד"ה אילימא כתב, דהתולה נדרו בתנאי, כגון שאמר יאסר פירות העולם עלי אם ארחץ, לא חל הנדר עד שירחץ, דדוקא מזמן הרחיצה ולהבא חל האיסור ולא למפרע. ואם כן מאי מקשינן אמאי לא הלכה אינה אסורה, הא לא חל הנדר עד שתלך ושפיר מותרת להנות כל זמן שלא הלכה. ותירץ, דסברת הר"ן לקמן היינו דווקא באוסר על עצמו, דאמדינן כוונתו דררצה למישבק ליה רווחא, אבל כשאוסר הנאתו על אחר כסוגיא דהכא, דררצה למנעה מלילך לבית אביה, אמדינן לדעתיה שררצה להחמיר עליה כמה שיותר.

(יב) גמ', אמר לך רב יהודה ה"ה דליתני מהלך וכו'. בפירוש הרא"ש ד"ה אמר רב נחמן גריס "אמר רב נחמן", וכתב, דתירץ אליבא דרב יהודה בר פלוגתיה. והקשה בספר יד שאול בשם אביו, דכתבו התוס' בכתובות (ע). ד"ה הכא נמי, דאפילו לרב נחמן הסובר דמיזודהר איניש בתנאיה היינו רק הנדר עצמו, אבל באופן שמדיר את אשתו ואומר לה יאסר הנאת תשמישך עלי מעכשיו אם אוניך, בהא אף לרב נחמן לא מיזודהר בתנאיה ואסורה מעכשיו במוזנות, כיון שלא נדרה איהי. ולדבריהם קשיא מהך משנה דאת נהנית לי, אף אליבא דרב נחמן, כיון דבעלה הדירה, ואמאי הוזק הרא"ש לומר דאליבא דרב יהודה מתרץ. ותירץ השלמי נדרים, דכוונת התוס' שם, דאין האשה נאסרת בתשמיש בעצמה, אלא הבעל אוסר על עצמו הנאת תשמישה, וכיון שאין האיסור עליה אינה נזהרת בתנאה. אבל היכא שהיא הנאסרת כמו הכא שנאסרה בהנאתו, שפיר מיזודהר אף על פי שלא נדרה בעצמה אלא בעלה הדירה.

(יג) גמ', והא משתעבד לה מדאורייתא, הקשה בקונטרס אחרון להפלאה (סימן ע"ו סק"ט), אמאי לא משנינן בגמרא דנדר על יותר משיעור עונה, כגון שעונתו פעמיים בשבוע, ומדירה על יותר מהאי שיעורא. ותירץ, דלזה גופא הוא גם כן משועבד כדי שתהיה לה פת בסלה.

(יד) גמ', שם. מבואר בר"ן ד"ה והא מן התורה וכו', דקושיית הגמרא היאך יכול לאסור עליה הא משועבד הוא לה. והרא"ם (בשיטה מקובצת) פירש, דקושיית הגמ' משום המצוה, היאך חל הקונם להפקיע המצוה. והקשה, הא נדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות. והרשב"א הביא שהתוספות (ולפנינו ליתא) נמי פירשו כהרא"ם, והקשו קושיא זו, ומשום האי קושיא פירש כהר"ן. אמנם הרא"ם תירץ, דהני מילי באומר קונם ישיבת סוכה עלי שאין מוציא זה בלשון שיעשה נגד המצוה, אבל באומר קונם שלא אשב בסוכה שלשונו הוא שיעשה נגד המצוה, לא חייל נדרא. נולדעת הרא"ם לא קשיא מה שהקשה הר"ן דקונם מפקיע מידי שעבוד, דקושיית הגמ' לא היתה משום השעבוד אלא משום המצוה.].

(טו) ר"ן ד"ה והא מן התורה משועבד לה, ואם תאמר ומאי קשיא ליה, הא איתא בכתובות (נט:): דקונמות קדושת הגוף נינהו ומפקיעים מידי שעבוד. ביאר המהרי"ט (ח"א סימן ה'), דקונם מפקיע דווקא שעבוד ממון אבל לא שעבוד הגוף. וכן כתב הט"ז (רל"ד סק"ג).

(טז) בא"ד, וא"ת כי אמר הנאת תשמישך אמאי מיתסר, והא מצוות לאו ליהנות ניתנו. הרשב"א תירץ, דכיון דמלבד מה שהוא מצווה על מצות

"אסור", ומדנקט הרי זה בבל יחל משמע דשרי מצד הנדר אלא שיש לו בל יחל למפרע.

(ה) [גמ', רבינא אמר וכו', כתבו התוס' בתוה"ד, ומיהו גבי קונם שאיני משמשך מודה רבינא דאיכא מדאורייתא וכו'. דבריהם צרכים ביאור, מאי שנא מאיני ישן ואיני מדבר, דחשיב דבר שאין בו ממש והוי רק מדרבנן. וכן מבואר להדיא בר"ן לקמן (טו:): ד"ה והא מן התורה, דבאומר קונם שאני משמשך הוי דבר שאין בו ממש ואסור רק מדרבנן.].

(ו) גמ', ומאי בל יחל מדרבנן. כתב הרשב"א (לעיל יג:): דכיון שאיסורו רק מדרבנן, אם אמר נדר בלשון שבועה, דהיינו קונם עלי שלא אישן וכדומה לא חייל נדרא, דיש להקל כהסוברים דנדר בלשון שבועה לא מהני, כיון דגם אם היה אומר בלשון נדר לא היה חל מדאורייתא אלא מדרבנן.

(ז) תוס' ד"ה ואחרים נהגו, תימה וכו', וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוין לאסור עצמו וכו' אין לך נהגו גדול מזה. לכאורה נראה דלסברת התוס' לא שייך לאסור אלא באסר דבר שאין בו ממש על עצמו, אבל באסר על חברו אף נכסי עצמו, אין טעם שיאסר חברו מדרבנן, ולא דמי לנהגו בהם איסור. והחזון איש (אהע"ז קל"ו ס"ק י') הוכיח מדברי הטור (בסי' רי"ג) דאף באוסר על חברו דבר שאין בו ממש, נאסר חברו. ולכאורה הטור לא פירש כתוס', אלא דהוי נדר גמור מדרבנן, והא דמיייתי מאחרים נהגו בהם איסור היינו רק להוכיח דמצינו לישנא דבל יחל דברו לגבי דרבנן, וכפירוש הר"ן בד"ה רבינא. (א.ג.) ולכאורה גם הרשב"א שהובא באות הקודמת סבר כן.].

(ח) ר"ן ד"ה הלכה אסורה בהנאתו וכו', כלומר ולוקה היא וכו' אבל הרמב"ם ז"ל כתב לוקה הוא שהדירה וכו'. בגליון הגרע"א להרמב"ם (מהדורת פרנקל פ"ט מקרבן פסח ה"ז) הקשה, אמאי לוקה הא הוי לאו שאין בו מעשה, דמה שנותן לה לאכול לא מיקרי מעשה, והוכיח כן ממה שכתב הרמב"ם (שם) דהמאכיל קרבן פסח לבן נכר אינו לוקה, אף שעובר על לאו דכל בן נכר לא יאכל בו, משום דהוי לאו שאין בו מעשה.

(ט) בא"ד, שם. הקשה החשק שלמה, דלשיטת הרמב"ם, מצינו זה נהנה וזה מתחייב. ובקידושין (מג.) מבואר דלא יתכן שיהיה זה נהנה וזה מתחייב.

(י) בא"ד, אי מתהני גופיה בהדי קיום מצוה וכו'. וכן כתב הריטב"א (לקמן טז:). והוסיף, דהני מילי היכא דהנאה היא בעצם מעשה גוף המצוה, כגון שטובל בנהר בימות החמה ונהנה באותה שעה שמיקר בטבילתו, אבל היכא דאית ליה הנאה הנגרמת מקיום המצוה, שרי. ולהכי שרי לטבול בימות הגשמים אף שנהנה בטבילה זו שעולה מטומאתו. והוא גם הטעם להא דאיתא ביבמות (קג:): דחלצה בסנדל של עבודה זרה חליצתה כשרה, משום דמצות לאו ליהנות ניתנו. ואף על פי שיש לה הנאה במה שנעשית מותרת לשוק. וכן כתב הרמב"ם ביבמות (שם).

ואי הויין ידיים אין צריך לך. ומוכח דאביי לא הוה קשיא ליה הא, ומשום דהכי אורחיה דתנא למינקט.

(ה) גמ', ותו אמר שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר. בפירוש הרא"ש ד"ה אבל אמר, גריס "אבל אמר אכילנא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל", ופירש, דמיירי שאמר אכילנא בתמיה, כלומר, וכי אוכל עמך, ועל זה נשבע אחר כך לקיים תמיהתו, דוודאי לא יאכל עימו. וכן הביא בשיטה מקובצת.

(ו) גמ', מהו דתימא מיקם לישנא הוא דאיתקול ליה קמ"ל. הקשו התוס' בשבועות (ב). ד"ה לישנא איתקל ליה, דנשאל אותו מה היה בדעתו, והיינו דאם באמת איתקל לישניה ודאי לא יחול הנדר, ואם כוונתו לומר שאי אוכל אמאי דעתין שלא יחול. ותירצו, דמיירי שאומר שכוונתו היתה שיחול הנדר כפי מה שנשמע ממשמעות דבריו. אמנם בפירוש הרא"ש כאן ד"ה מהו דתימא כתב, דלא מהימנינן ליה.

(ז) ר"ן (בעמוד ב') ד"ה ולענין הלכה, כבר כתבתי בפרק שבועות שתיים בתרא שהרמב"ם ז"ל פסק כאביי. הכסף משנה (פ"ד משבועות הכ"ב) ביאר, דפסק כאביי משום דרב אשי משבש לישנא דמתניתין. והמאירי כתב, דטעמיה דאביי מסתבר. ועוד, דבשבועות (יט:) לא מוזכר תירוצא דרב אשי. ורבינו אברהם מן ההר כתב, דלחומרא קיימא לן כאביי.

(ח) מתני', אמר קונם סוכה שאני עושה וכו' בנדרים אסור. כתב הרמב"ם (פ"ג מנדרים ה"ח), דמשום דנדר חל על דבר מצוה, הוא הדין נמי אם אמר הרי עלי קרבן אם אוכל מצה בליל פסח חייב בקרבן. וכן כתב הבעל התרומות (שער ס"ב), דהנודר שאם לא יחלל שבת יתן מנה לעניים, חייב לשמור השבת ולקיים נדרו, ודבר זה שנוי במשנתנו שהנדרים חלים על דבר מצוה.

(ט) מתני', שם. הקשה הלחם משנה (פ"ג מנדרים ה"ח), אמאי בשבועה כהאי גוונא לא חייל בכולל, הא כשנשבע שלא יניח תפילין הוא כולל נמי שבתות וימים טובים ובהא חלה השבועה, ויחול בכלל גם על ימות החול. וכן בישיבת סוכה, הא בשאר ימי החג אינו מצווה לישב בסוכה. ותירץ, דבסתמא כשאומר שלא אשב בסוכה ושלא אניח תפילין, כוונתו רק לשיבת סוכה והנחת תפילין שהוא מצווה בהם.

(י) מתני', שם. הקשה הרשב"א, אמאי מחויב לקיים נדרו ולבטל העשה, לייתי עשה ולידחי לא תעשה. ותירץ, דבנדר איכא נמי עשה, ד"מוצא שפתיך תשמור ועשית", ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. והקשה הרשב"א בשו"ת (חלק ג' סימן שמ"ג), הא איתא ביבמות (ה.) גבי נזיר מצורע, דאתי עשה ד"גלח את כל שערו" ודחי לא תעשה ועשה דנזיר, משום דלאו ועשה דנזיר קילי משום דישנן בשאלה. ומהאי טעמא נימא נמי הכא, דלידחי עשה דסוכה, ללא תעשה ועשה דנדר. ותירץ, דההוא דיבמות דיחויא בעלמא. ובאמת אין עשה דוחה אפילו לא תעשה ועשה שישנן בשאלה. וטעמא דבמצורע דחי, היינו משום דגדול השלום, דמצורע בימי ספרו אסור בתשמיש, וגילוחו מתירו. ובחידושי החתם סופר תמה בעיקר קושית הרשב"א, דאם נימא דידחה העשה להלא תעשה ויעבור על נדרו, אם כן ביטלת קרא ד"איש כי ידור נדר לה" דילפינן מיניה (בעמוד ב') דהנדרים חלים על דבר מצוה. ותירץ, דכוונת קושית הרשב"א דנילף מהכא דעשה לא דוחה לא תעשה, ועל זה תירץ

עונה יש לו גם שעבוד לכך, משום שעל דעת כן נישא, חשיבא ההנאה שיש לו בזה להנאה. ובסוף דבריו תירץ באופן אחר, דמצות עונה היא לקיים השעבוד שיש לה עליו, וכיון דקונם מפקיע מידי שעבוד ממילא פקעה המצוה, דכיון דליכא שעבוד לעונה תו ליכא מצוה. ועוד הקשה, הא מצווה הוא לבוא עליה בשביל קיום מצוות פריה ורביה, ואכתי קשיא דהא מצוות לאו ליהנות ניתנו. ותירץ, דאינו מחויב להקים זרע דווקא מאשה זו, דאפשר ליה באשה אחרת. ונהקשה בשלמי נדרים, מאי שנא מנודר הנאה מחבירו או משופר שתוקע לו תקיעה של מצוה, כיון דמצוות לאו ליהנות ניתנו, והא אפשר ליה באחר. אך הקשה, דלפי זה אם יאסור על עצמו כל הנשים שבעולם ואכתי אין לו זרע לא חייל נדרא, כיון דמצווה לבוא על אחת מהן על כל פנים ונמצא שנודר על מעשה שהוא מצווה לעשותו, ומצוות לאו ליהנות ניתנו. והסיק, דהכא לא מיירי שאסר על עצמו ההנאה מתשמיש, אלא אסר על עצמו גופה לתשמיש, וממילא תו לא שייך לאקשווי מצוות לאו ליהנות ניתנו.

דף טז ע"א

(א) ר"ן ד"ה קרבן לא אוכל לך, (הנמשך מעמוד ב') בתוה"ד, ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל משלך קאמר, נמי שרי. דלא שוי איסור קרבן אלא מה שלא יאכל. הקשה המשנה למלך, (פ"א מנדרים ה"ח והי"ט), הא רבי מאיר אית ליה דלקרבן לא אוכל לך אסור משום דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך, ואם כן יש לומר הכי נמי בגוונא שאומר קרבן לא אוכל לך, ועל כרחך בעינן לטעמא שכתב הר"ן דהוי כנשבע בחיי קרבן, והיאיך כתב הר"ן דאפילו אם נימא דלא היתה כוונתו להשבע בחיי קרבן מותר. והניח בצריך עיון.

(ב) מתני', הא שבועה שאוכל לך וכו' אסור. הר"ן בד"ה שבועה ביאר דאין לומר שנשבע בחיי השבועה שלא אעשה דבר זה, משום דהכי לא משתעי אינשי. והתוס' וישנים פירשו, משום דשבועה אין בה חיותא שיהיה אפשר להשבע בה. ואף על גב דלעיל (יג.) אמרינן דנשבע בחיי מנחה אף שאין לה חיות, משום דמכל מקום יש לה ממשות, אבל שבועה לית בה ממשות. [ואולי זו גם כוונת הר"ן].

(ג) גמ', ורמיננהו שבועות שתיים שהן ארבע וכו'. הקשה בחידושי החתם סופר, דהא יש לחלק טובא ממתניתין דידן להתם, דבמתניתין מיירי שנשבע על ככרו של חבירו, דאומר שבועה שאוכל לך, וקשה לפרש דנשבע שיאכל ככרו של חבירו, דאינו בידו, ולכך מפרשינן דבריו דכוונתו לשבועה שלא יאכל. אבל התם בשבועות לא תנן לך, ומיירי שנשבע על ככר שלו, ושפיר יש לפרש כפשוטו שנשבע שיאכל. והניח בצריך עיון גדול.

(ד) גמ', אמר אביי וכו' היו מסרבין בו וכו', הקשה בחידושי החתם סופר, כיון דמיירי דמסרב בו חבירו לאכול, והוא משיב לא אכילנא, אמאי בעי לישבע שאוכל לך, הא בלא שאמר לך נמי פשיטא דכוונתו על חבירו. ותירץ, דאביי סבר דלא חשיב משנה יתירה, דדרך הלשון לדבר כן. ואזיל לשיטתו לעיל (ה:), דסבר ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים, והא רבא הוכיח שם דמתניתין סברה דלא הוי ידיים, מדתנן שאיני אוכל לך,

דליכא למילף מהכא דהכא הוי עשה ולא תעשה.

דף טז ע"ב

(יא) גמ', מניין שאין נשבעין לעבור על המצוה שנאמר לא יחל דברו. הקשה הרא"ם (בשיטה מקובצת), הא איצטריך האי קרא למידרש הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו. ותירץ, דכולהו דרשינן מהאי קרא, דהי מינייהו מפקת. והתוס' בחגיגה (י.) ד"ה לשמואל נמי הקשו כן, ותירצו, דהדרשא דאחרים מוחלין לו ילפינן מתיבת "לא יחל", והדרשה דמיחל הוא לחפצי שמים ילפינן מתיבת "דברו".

(יב) גמ', מאי שנא נדר דכתיב איש כי ידור נדר וכו'. הקשה הריטב"א, אמאי בעינן קרא למילף דנדר חל על דבר מצוה, הא ילפינן בנזיר (ג.) מקרא ד"מין ושיכר זיור" לאסור יין מצוה כיון הרשות, ולעיל (ג.) ילפינן נדרים מנזירות בהקישא. ותירץ, דנדרים מנזירות לא ילפינן, דנזיר אוסר עצמו בכל היינות אף כיון הרשות, ומיגו דחייל נדרא על יין הרשות חייל נמי על יין מצוה. אבל בנדרים מייירי שאין אוסר על עצמו אלא מצוה, וליכא כולל. ונזירות מנדרים לא ילפינן, דבנדרים אוסר על עצמו את החפץ ולכן חייל נדרא, מה שאין כן בנזירות הוא אוסר את עצמו בחפץ, דהוא הנאסר בשתיית היין (ודמי לשבועה) והוא אמינא דלא חייל.

(יג) גמ', הא דאמר ישיבת סוכה עלי. הקשו הרשב"א, וכן בספר החינוך פר' יתרו, ליתי עשה דסוכה ולידחי לא תעשה ד"לא יחל דברו". ותירץ, דגבי נדרים מלבד הלא תעשה ד"לא יחל", איכא נמי עשה ד"ככל היוצא מפיו יעשה". ובשער המלך (פ"ג מנדרים) הקשה, הרי אין כלל מקום לקושיטתם, דהא מה שחל הנדר שלא לקיים מצוה, היינו משום דילפינן מגזרת הכתוב דידור נדר לה". ואם כן מה שייך לומר שעשה דסוכה תדחה הנדר. ומשום הכי ביאר דקושיטתם, דאדרבא כיון שגילה לנו הכתוב דאין העשה דוחה הלא תעשה, מאי טעמא ילפינן מכלאים בציצית דעשה דוחה לא תעשה, נילף מהכא שאינו דוחה. ולפי זה יישב מה שהקשה הפרשת דרכים על הרשב"א והחינוך. ודבריו הבאו בשלמי נדרים שכתב עליהם שהם קילורין לעינים, ועיין שהאר"ך.

(יד) ר"ן ד"ה אלא אמר רבא, בתוה"ד, אבל בתוספות אמרו וכו' אבל כשמוכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא. בשלמי נדרים, הביא שהקשה בס' שמלת בנימין מהא דאיתא בבבא בתרא (קמז:) ידור פלוני בבית זה לא אמר כלום. ופירשו הרשב"ם ותוס' (שם) דהווי דבר שאין בו ממש. והא התם הזכיר החפץ שהוא הבית, ואמאי אקרי דבר שאין בו ממש. ותירץ, דדוקא גבי נדרים יועיל דאמרינן ידות נדרים כנדרים, אבל גבי קנין דממונא לא מהני יד.

(טו) בא"ד, וא"ת אפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי למה אסור בישיבה של מצוה וכו'. הקשה המחנה אפרים (הלכות נדרים סימן כ"ה), הא כתב הר"ן לעיל (טו:) בד"ה והא משועבד לה, דאם מיתהני גופיה בהדי קיום המצוה אסור לו ליהנות. ואם כן, מה הוקשה ליה הכא, הא מיתהני גופיה בהדי ישיבת הסוכה, ושפיר אסור לשבת בה. ואין לומר דזה לא חשיב הנאה, לפי דבלאו הכי היה יכול לישב בביתו. דהא לקמן (לט.) איתא בגמ', דאסור לאדם לבקר את מי שנדר ממנו הנאה משום שנהנה

מדריסת רגלו אצלו. ותירץ השלמי נדרים, דבישיבת סוכה אינו נהנה כבישיבת בית, דבסוכה איכא קור וחום. ובשיעורי הגר"ש רוזובסקי (סטנסיל) תירץ, דלעיל מייירי במצוות שההנאה אינה חלק מהמצוה, דהמצוה היא לטבול, ולא שיהיה לו הנאת טבילה. אבל בסוכה עצם ההנאה של שימושי בית היא גופא המצוה, דמצווה הוא שהשימוש דאיכא לו בביתו, והיינו הנאת ישיבה, יהיה בסוכה, וכיון שמצוות לאו ליהנות ניתנו, לא חשיב שנהנה.

(טז) תוס' ד"ה הא דאמר ישיבת סוכה עלי, בתוה"ד, דבשבועות נמי זימנין דחייל, היכא דאמר ישיבת סוכה עלי בשבועה. התוס' בשבועות (כה.) ד"ה מה שאין כן כתבו ביתר ביאור, דהיכא דהזכיר החפצא בשבועתו הוי שבועה איסור חפצא, ולהכי חל לבטל את המצוה, כמו דנדרים חלים. והקשו, הא לעיל (ב:) אמרינן דנדר איסור חפצא ושבועה איסור גברא. ותירצו, דשבועה שייכא גם באיסור חפצא, אבל נדרים ליתנהו באיסור גברא, מה שאין כן שבועה.

(יז) בא"ד, ולפי זה אמר קונם זריקת צרור לים עליו אסור. התוס' בראש השנה (כח.) ד"ה המודר נסתפק בזה, אם אפשר לאסור בקונם דבר שאינו הנאה.

דף יז ע"א

(א) מתני', שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת. ביאר בתוס' הגרע"א (למשניות), דלדעת הר"ן לעיל (ח.) ד"ה והלא מושבע, דחיילא שבועה לקיים את המצוה לענין מלקות, וכל מה דאמעטא מלהרע או להיטיב, אינו אלא לענין קרבן. צריך לומר, דהטעם דשבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל, לא חיילא שבועה בתרייתא כלל. משום דאין איסור חל על איסור. וכתב שכן נראה דעת התוס' בשבועות (כו.) ד"ה לקיים את המצוה, שכתבו דלר' יהודה בן בתירא דמחייב בנשבע לקיים את המצוה, היינו רק בנשבע לקיים את המצוה, אבל בגוונא שנשבע שלא לאכול נבילות אין איסור חל על איסור. ועיין באות הבאה.

(ב) מתני', שם. כתב הש"ך (יורה דעה רל"ח סק"ה), דמי שנשבע שלא לאכול נבילה, ואחר כך חלה והותר לו לאכול נבילות, דאין צריך להתיר השבועה. והקשה הפרי מגדים (בפתיחה להלכות פסח סימן תקט אות טז), הא אף דאין איסור חל על איסור, מכל מקום האיסור מתלי תלי וקאי. ואף שאינו נענש אם עבר, קברינן ליה בין רשעים גמורים כדאיתא ביבמות (לג:). ואם כן אף דנחלה והותרה לו נבלה, מדוע לא בעי על כל פנים התרה לשבועתו. ותירץ האבני מילואים (בתשובה סימן י"ב), דטעמא דלא חלה שבועה לקיים לא תעשה, לאו היינו משום דאין איסור חל על איסור, אלא משום דאין שבועה חלה על שבועה, דלא שייך לאסור עצמו בשבועה, היכא דמושבע ועומד. אבל בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק חלק אר"ח סימן ל"ו) כתב, דמושבע ועומד מהר סיני, ואין איסור חל על איסור חדא מילתא הם, והוכיח זאת מתוס' בשבועות כג: ד"ה דמוקי.

(ג) תוס' ד"ה יש נדר בתוך נדר, בתוה"ד, ויש לומר משום דבנדרים לא

(ח) גמ', מיגו דחל שבועה על ענבים חיילא נמי על תאנים. הקשה הקרן אורה, אמאי לא נימא כן נמי גבי נזירות, דהיכא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר, תחול הנזירות על אותם ימים של הנזירות הקודמת, ויהיה נזיר רק עוד יום אחד אחר השלשים הראשונים, ואמאי אמרינן דהנזירות השניה מתחילה לאחר הראשונה. וכתב לעיין מה שכתב (בנזיר י"ג) לענין מה דבעי רבא הריני נזיר לאחר כ' יום.

(ט) גמ', רב הונא לא סבירא ליה כרבה. השיטה מקובצת ביאר בשם הרי"ץ, דרב הונא סבר לחלק בין נזירות לשבועה. דבנזירות שפיר חיילא נזירותו כשאומר הריני נזיר למחר, משום שמחדש בנזירותו ימים שלא נזר בהם קודם. אבל בשבועה על תאנים וענבים היאך תחול שבועתו על דבר שהוא כבר מושבע ועומד בו. ועיין לקמן אות יב.

(י) גמ', שם. השיטה מקובצת ביאר בשם הרא"ם, דרב הונא לא סבירא ליה דבכולל דברים האסורים עם דברים המותרים חייל, אלא רק באיסור הבא מאליו כגון נבילה ביום הכיפורים.

(יא) ר"ן ד"ה תנן, בתוה"ד, דכי אמרינן וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, שלא אוכל אותם בבת אחת. איתא בשבועות (כח:), דהנשבע שלא אוכל תשע ככרות, וחזר ונשבע שלא יאכל עשר, לא חיילא השבועה השניה, כיון דאי אפשר לאכול עשר בלא לאכול תשע, ונמצא שכבר נאסר באכילה זו מכח שבועתו הראשונה, ולא חיילא שבועה על שבועה. והקשו תוס' (שם) ד"ה שבועה, מאי שנא מסוגיין דנשבע שלא לאכול תאנים וחזר ונשבע שלא לאכול תאנים וענבים דחיילא שבועה השניה, הרי הכא נמי אינו יכול לעבור על שבועתו השניה, ולאכול תאנים וענבים יחד בלא שיאכל נמי תאנים. ותירצו, דבנשבע שלא יאכל תשע ככרות בכל כיכר וכיכר שיאכל, יעבור על שבועתו שלא לאכול ט' ככרות. ונמצא שאינו יכול לאכול מחמת שבועתו הראשונה כל ככר וככר מהעשר שנשבע עליהם בשבועה השניה, ואם כן לא הוסיפה עליו שבועתו השניה כלום, ואין חלה שבועה על שבועה. אבל הכא שנשבע בתחלה שלא יאכל תאנים הרי היה מותר לו לאכול ענבים, ונמצא ששבועתו השניה הוסיפה עליו איסור שלא היה עליו מחמת שבועתו הראשונה, ושפיר מצי חיילא על הענבים, ומכח זה חיילא בכולל גם על התאנים.

(יב) בא"ד, שם. כתב הקרן אורה, דלפי זה אין צריך לומר דטעמא דרב הונא דפליג אדרבה, משום דסבירא ליה דלא חל איסור כולל אלא באיסור הבא מאליו וכמו שהובא לעיל אות ט' מהשיטה מקובצת. אלא טעמא דרב הונא משום דכיון שנשבע שלא יאכל תאנים וענבים יחד ולא חיילא שבועה על תאנים דכבר הוא מושבע עליהם מעיקרא, לא חיילא שבועה על הענבים. ולא דמי לאיסור כולל בעלמא, שיכול האיסור לחול על הדברים המותרים גם אם לא יחול על הדברים האסורים, ולחכי חל הוא על ההיתר וממילא חל גם על האיסור, אבל הכא מעיקרא לא יכול האיסור לחול כיון שאי אפשר שיהיה האיסור חל רק על הדברים המותרים ולא על האסורים, דהא תלאם זה בזה.

(יג) גמ', והפריש קרבן ונשאל עליה. ביאר בשיטה מקובצת, דדווקא קודם שהקריב הוא דמצי לישאל. והוסיף בשם הרא"ם, דאפילו אחר שגילח מצי לישאל כל זמן שלא הקריב. ודעת הרמב"ם (פ"ג מנזירות

משכחת נדר בתוך נדר. כתב הרמב"ם (פ"ג מנדרים ה"ב), כיצד יחול נדר על נדר, האומר הרי עלי קרבן אם אכלתי כבר זו, הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה, חייב על כל אחת ואחת. והקשה הלחם משנה, דאם כן משכחת לה בנדרים נמי דנדר חל על נדר, ואמאי נקט התנא רק נזירות. ותירץ, דנקט לה משום דהמקור דחל נדר על נדר הוא מהא דחל נזירות על נזירות. והתוס' רי"ד הקשה על דברי הרמב"ם, אמאי תליא האי דינא בדין יש נדר בתוך נדר, הא בשבועה נמי אם אמר שבועה שאתן מנה לפלוני, שבועה שאתן מנה לפלוני, חייב ליתן לו ב' מנים דומיא דקרבתות. ועוד, אמאי הווי נדר בתוך נדר, הא הווי ב' נדרים נפרדים. ועוד, למה ליה להרמב"ם לתלות באכילה, שאמר אם אוכל, הא בגמ' דידן נמי הקשו אמתניתין אמאי נקט אם אוכל.

(ד) בא"ד, דאי אמר כבר זה עלי קונם, כבר זה עלי קונם, לא חייל, דאין איסור חל על איסור. אמנם רבינו אברהם מן ההר כתב, דנדר חל על נדר, וכמו דמהני נדר לבטל את המצוה, מהני נמי בקיומה. וכן דעת רש"י בשבועות (כ:): ד"ה סד"א דנדר חל לקיים מצות לא תעשה כיון דנדרים חלים על דבר מצוה. והר"ן שם (ח: מדפי הרי"ף), הביא שיש חולקים, שאין נדר חל על נדר לקיים מצות לא תעשה, כיון שאין איסור חל על איסור. אבל מכל מקום היכא דנדר מכיכר, יכול לשוב ולנדר עליו ויחול גם נדרו השני. משום דבאיסור שהטיל על עצמו נדר ב' פעמים מאותה כיכר, חל איסור על איסור. אמנם הר"ן לקמן (יח:). ד"ה הלכך כתב, דאף דנדר חל על איסור התורה, וכן על שבועה, ומשום דכל איסורים שבתורה הם איסור גברא ונדר איסור חפצא. מכל מקום נדר לא מצי למיחל על נדר, משום דתרוויהו איסור חפצא הם.

(ה) ר"ן ד"ה כיון דאמר, בתוה"ד, וכי אכיל טובא, כלומר וזיתים הרבה, ומתריין ביה בין כל זית וזית וכו' חייב על כל אכילה ואכילה. הקשה הרש"ש מדוע בעינן התראה, הא גבי נזירות תלה חלות הנזירות בכל אכילה ואכילה, וכיון שאכילת כזית אכילה היא, חלה הנזירות בכלאכילה מחמת דבורו. ולא דמי לשבועה דבעינן התראה, כי האכילה מחייבתו מלקות, ובעינן אזהרה לכל חיוב. מה שאין כן גבי נזיר שהאכילה יוצרת חלות.

(ו) בא"ד, שם. הקשה הקרן אורה, הא בשבועה בכהאי גוונא אם נשבע שלא יאכל כבר זה והתרו בו בין כל כזית וכזית נמי חייב על כל אכילה ואכילה, ואמאי הוי חומר בנדרים מבשבועות. ותירץ, דבשבועה הוי הכל חדא שבועה, אלא דההתראות מחלקות כדין כל איסורין שבתורה. אבל בנזירות הוי ב' חלויות נזירות, דכל אכילה מחייבת חלות מחודשת של נזירות, וזה לא מצינו בשבועה.

(ז) גמ', דכוותה גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים. כתב בשלמי נדרים, דצריך עיון, אמאי לא נקט דומיא דנזירות, שנשבע שלא יאכל תאנים היום וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים מחר. וכן בשינויא במסקנא הוה ליה למנקט שבועה שלא אוכל תאנים היום ומחר.

נפקא מינה בין הני תרי לישני. וביאר, דללישנא קמא השבועה השניה לא חיילא כלל, אלא מיתלא תליא עד שישאל על הראשונה. אבל ללישנא בתרא חלה השבועה השניה מיד, אלא שאין חייבים עליה. ונפקא מינה, דללישנא קמא לא מצי להישאל לחכם על השבועה השניה כל זמן שלא נשאל על הראשונה, דלא מצי להישאל על שבועה שלא חלה. אבל ללישנא בתרא אפשר להישאל על השניה, דהא כבר חלה ורק חיובא ליכא. ועיין באות הבאה.

ז) גמ', שם. עיין באות הקודמת. והרמב"ם (פ"ו משבועות הי"ז) כתב, דאם נשאל על השבועה השניה קודם שנשאל על הראשונה, יכול להתירה. והקשה המהר"ל בן חביב (סימן קל"ט), היאך יכול להישאל על השניה, הא אכתי לא חיילא כלל. ובאמת הבית יוסף (סימן רכח) כתב, דאי אפשר להישאל על השניה קודם שנשאל על הראשונה. והקדן אורה ביאר בדעת הרמב"ם, דסבירא ליה דהא דאין שבועה חלה על שבועה הוא כמו אין איסור חל על איסור, ולענין איסורים אשכחן ביבמות (לג): דהאיסור השני נמי חל אלא דאינו נענש עליו, והוא הדין הכא. והט"ז (יורה דעה ס"ק רכ"ט סק"י) הוכיח מתשובת הרא"ש (סוף תשובה י"ב), דפליג על הרמב"ם, דכתב, דמי שאמר בשעת נדרו שלא יוכל שום חכם להתיר זה הנדר, הא גופא הוי נדר, והוי נדר בתוך נדר, ותחילה יתירו לו הנדר השני שנדר שלא יוכל חכם להתיר, ואחר כך יתירו לו גוף הנדר. אלמא דכשחלה שבועה על שבועה, אפשר להתיר תחילה את השבועה השניה, ולאחר מכן את הראשונה.

ח) גמ', נשאל על הראשונה עלתה לו שניה תחתיה. ביאר הש"ך (יורה דעה סימן רל"ח ס"ק כ"ה) דחכם עוקר הנדר מעיקרו, והוי כאילו לא נשבע השבועה הראשונה כלל. ולפי זה, אם היה כן בהפרת הבעל, דנשבעה שלא תאכל ככר זה ושוב נשבעה, והיפר הבעל את השבועה הראשונה, לא תחול השבועה השניה. משום דבעל מיגו גיזי מכאן ולהבא ואינו עוקר למפרע. והקשה עליו בשער המלך (פי"ז מאיסורי ביאה סוף ה"ח), מהא דמספקינן בנזיר (כא:), אי בעל מעיקר עקר או מיגו גיזי, והיינו האם עוקר הנדר מעיקרו או רק מכאן ולהבא. ומקשינן שם למאי נפקא מינה. ולדברי הש"ך הא איכא נפקא מינה כנאמר לעיל. ותיריך הפתחי תשובה (סימן רל"ח סק"ה) על פי מה שכתב הר"ן (בריש העמוד) ד"ה אלא פשיטא, דאכתי לא קיימא לן כרבא בהא. ויש לומר, דהגמ' בנזיר לא קים לה כרבא, ולהכי לא נקטו נפקא מינה זו.

ט) ר"ן ד"ה הלכך, בתוה"ד, ואפשר ג"כ שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה, כך חל עליה לקיימה. שהנשבע שלא יאכל ככר זה, וחזר ואסור בקונם ואכלו חייב שתיים. ובהמשך דבריו כתב, דהאי לאו [נדל יחל] איסור גברא הוא, ככל לא תעשה שבתורה. אמנם תוס' בשבועות (כ:): כתבו בשם ר' יצחק, דהא דנדרים חלין על דבר מצוה היינו דוקא לענין ביטול מצוה, אבל אם נדר לקיים מצוה כגון שאמר קונם שלא אוכל ביום הכפורים, או שלא אוכל נבילות וטריפות, לא חייל דאין איסור חל על איסור. ובשו"ת אבני מילואים (סי' יב) הביא שגם הרשב"א (בתשו' תרטו) כתב כתוס'. והביא ראיה לדעת תוס' והרשב"א מהא דאיתא בכריתות (יד.), גבי אוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם א'. דמוקדשין חל על איסור חלב, מגו דאתוסף בה איסור הנאה (דקדשים),

ה"י, דאפילו אחר שהקריב וגילח יכול לישאל על נזירותו (יד) גמ', עלתה לו שניה בראשונה. כתב השיטה מקובצת, דאפילו הקרבנות שהפריש עבור נזירותו הראשונה עולים לו לנזירות השניה, דכיון שפקעה הנזירות פקעא ממילא קדושת הבהמות.

דף יח ע"א

א) גמ', אי נמי כגון שקיבל שתי נזירות בבת אחת. הקשו התוס' בשבועות (כו:): ד"ה הכי השתא, אמאי לא נימא, כיון שהותרה נזירות אחת הותרה השניה, דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, וכדאיתא לקמן (סו.), דאם אמר קונם שאיני נהנה לכולכם, הותר אחד מהם הותרו כולם. ותירצו, דהכא הוי ב' קבלות נזירות נפרדות, דהא מונה בזה שתי נזירות נפרדות, ודמי כאילו קיבל כל אחת בפני עצמה. ובבית מאיר (יורה דעה סימן רכ"ט ס"א) תירץ על פי מה שכתב הר"ן לקמן (כו:): ד"ה לרבא, דנדר שהותר בחרטה ולא בפתח לא אמרינן ביה דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, ויש לומר דהכא הותר בחרטה. וכתב, דהתוס' שלא תירצו כן יש לומר דאזלי לשיטתייהו כמו שהביא הר"ן (שם) בשמם, דגם בנדר שהותר בחרטה, אמרינן הותר מקצתו הותר כולו.

ב) גמ', שם. הקשה המצפה איתן, הא קיימא לן דכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו, וכיון שאין חלה נזירות על נזירות היאך חלה בזה אחר זה. [ואף דמצינו לענין אין איסור חל על איסור דמכל מקום בבת אחת חל. (י.צ.ב.) אינו דומה, דהתם במציאות האיסור חל דהא קברינן ליה בקבר רשעים גמורים כדאיתא ביבמות (לב:)].

ג) גמ' ומאי חומרא דשבועה מנדר, הקשה בשלמי נדרים, הא אינו קושיא על רב הונא אלא על הברייתא, ובגמרא משמע דהוי קושיא על רב הונא, ותיריך, דקושיא הגמ', דנדר נמי חמור משבועה שחל על המצוה כרשות, והא הכא קיימינן בנזירות, ונזירות הוי איסור כולל, שאוסר על עצמו יין מצוה ויין הרשות, ואם כן מאי קשיא לן דנדר חמור משבועה שחל לבטל את המצוה, הא שבועה נמי חיילא בכלל לבטל את המצוה. אלא דהכא לרב הונא קיימינן, דלית ליה להא דרבה דלעיל (יז:): דשבועה חלה על שבועה בכלל, ואם כן לית ליה נמי דשבועה חלה לבטל המצוה בכלל, ושפיר מקשינן דאיכא חומר בנזירות טפי משבועה. ונמצאת הקושיא דוקא לרב הונא.

ד) גמ', אלא משום דכתיב בה בשבועה לא ינקה. הקשה הריטב"א, הא האי קרא בשבועות שוא כתיב ולא בשבועת ביטוי, והא דאין שבועה חלה על שבועה היינו גבי שבועת ביטוי. ותיריך, דמכל מקום שם שבועה אית גבה "לא ינקה", מה שאין כן בנדרים.

ה) גמ', שם. הקשו בתוספות ישנים, מאי חומרא דכתיב בה "לא ינקה", הא האי קרא אתי להלקותו על שבועתו, ובנדרים נמי אית בהו מלקות, משום בל יחל, ובמה עדיפא שבועה מנדר. ואין משמע בלשון הגמרא דהכוונה, דשבועה חייב מלקות אף שאין בו מעשה. ותירצו, דהחומרא הוא בלשון "לא ינקה", ולא כתיב "וְיִסְרוּ אֹתוֹ" כדאשכחן במוציא שם רע.

ו) גמ' חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא. העיר הפורת יוסף, מאי

נתכוונתי אלא לחרמו של ים, דאין צריך שאלה בתלמיד חכם, אלמא דנאמן לפרש אף נגד מה שמשמע בסתמא מדבריו.

(יד) ר"ן ד"ה ופירושו להקל, אם פירש אחר כך ואמר לכך נתכוונתי, סומכין על דבריו. בשו"ת מהריב"ל (ח"ב סימן נ"ב) הסתפק, האם היינו דווקא בדברים שבין אדם למקום, אבל במה שנוגע לחבירו אינו נאמן לפרש להקל, או דבכל גווני נאמן. ובחלק ג' (סימן צ"ו) כתב בפשיטות, דנאמן.

(טו) בא"ד, שם. איתא במתניתין לקמן (כ.), נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו', מותר. והקשה התוספות יום טוב, אמאי שינה התנא לשונו, דבמתניתין לא נקט הכי "נדר בבשר מליח ואמר לא נתכוונתי אלא למליח של עבודה זרה". ובשלמא לפירוש הרא"ש ד"ה סתם נדרים, לא קשיא, דהרא"ש פירש ד"ופירושן להקל" אינו דין בפני עצמו, אלא כוונת התנא, דאף על פי שאם פירש נדרו להקל אזלינן לקולא כפי שפירש, מכל מקום בסתם דינו לחומרא, ולא שייכא למתניתין דלקמן, דהתם מיירי שפירש כוונתו אחרי שנדר. אבל לפירוש הר"ן דבתרווייהו מיירי שפירש כוונתו אחר שנדר, קשיא. ותיריך, דהכא אין הלשון משונה זה מזה, דדרך נמי לקרות לבשר מליח של עבודה זרה בשר מליח, אבל לקמן הוי לשון משונה, שאין דרך לקרוא לחרם של ים חרם סתמא, ואיצטריך לאשמועינן דאפילו בהא נאמן.

דף יט ע"א

(א) גמ', כל שכן דלא מעייל לספיקא. כתב השיטה מקובצת (יח:), דלרבנן הטעם דמעייל אינש נפשיה לספיקא בממונא, דכיון דאיכא ספק, גמר בדעתיה להקדיש, והוא הדין היכא דנדר סתם, ואיכא למתלי לה להיתירא ולאיסורא, גומר בדעתו שיעיל הנדר לאסור גופו. והחזון איש (נשים קלח ד' ובליקוטים על המסכת), כתב, דדעת רבי אלעזר דהוי כאומדנא בלב כל אדם, דאי איכא ספק אינו רוצה להקדיש, והוי טעות בעיקר הנדר.

(ב) ר"ן ד"ה ותני עלה, בתוה"ד, בשלמא אי לא מוקמינן לה כר' אלעזר לא קשיא רישא אסיפא. אבל הרשב"א כתב, דאף אי לא מוקמינן לה כר' אלעזר קשיא. והוסיף, דקושיא דספק בכורות אינה עיקר ולא דוקא נקט לה, והוא הדין דמצוי להקשות ולטעמך, דאי נמי לא הויא כר' אלעזר קשיא. ועיקר קושית המקשן היא מהא דספק משקין ליטמא. וכן כתב בשיטה מקובצת בשם הרא"ש, ומעיקרא לא קשיא מידי, דלא דמיא קדושה הבאה מאליה לקדושה הבאה ביד אדם.

(ג) ר"ן ד"ה מאי איכא למימר, בתוה"ד, הא אכתי קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר. והר"ן בר"ה ליטמא כתב, דאיכא מאן דלא גריס בגמרא "וכן היה ר' אלעזר אומר כדבריו". וכתב הרשב"א, דאי לא גרסינן לה לא קשיא מדר' אלעזר אדר' אלעזר, דהא דסבר ר' אלעזר כר' מאיר היינו בדינא דלטמא אחרים טהור, אבל בליטמא טמא לא סבר כוותיה, ואם כן אין מוכח דר' אלעזר מחמיר בספק דרבנן. וביאר בחידושי הגרע"א, דלהרשב"א הקושיא אינה מדר' אלעזר אדר' אלעזר, דהא ליכא הכרח דסבירא ליה דליטמא טמא, ורק ממתניתין קשיא משום דאי אפשר

חל נמי על החלב. ואי תימא כהר"ן, תיפוק ליה דמוקדשין הוי איסור חפצא, דהא הוה כנדר. ועיין בדבריו שהוכיח עוד. וביאר, דגם הרשב"א מודה דעיקר הנדר חייל על חפץ של איסור, אלא דסבר דאם אכלו אינו עובר בבל יחל, דלאו דבל יחל אינו אלא איסור גברא, ואינו חל על הנבילה. ולהר"ן, דנדרים חלין על האיסורין ועונשין על בל יחל דידהו, היינו משום דסבר דנדר הוי איסור מוסיף, ומגו דאתוסף איסור חפצא חייל נמי בל יחל. אבל הרשב"א סבר, דאיסור מוסיף היינו דוקא אי נתוסף איסור אגברא. ועיין לעיל דף יז אות ב'. גם עיין בשלמי נדרים שהביא מעוד אחרונים שדנו בכך.

דף יח ע"ב

(י) מתני', סתם נדרים להחמיר. כתב בפירוש הרא"ש ד"ה סתם נדרים, דאף על גב דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו, מכל מקום כשסתם אזלינן לחומרא דסתם נודר דעתו להחמיר. ותמה הקרן אורה, הא נאמן לפרש מה היתה כוונתו, ואם כן נשייליה. ותיריך, דהוא אומר דנתכוין למה שאמר בלי שום פירוש, ולכך מפרשים דבריו לחומרא, דכיון שנדר מסתמא היה דעתו לחומרא. והתוס' בר"ה ואם סתם כתבו, דמיירי שאומר שנתכוין להא דמשמע מלשון זה שאמר, וכתב הקרן אורה, דגם לשיטתם צריך לומר סברת הרא"ש, דבסתמא דעת הנודר לחומרא.

(יא) מתני', אם בשל שמים נדר אסור. ויש גורסים "בשל שלמים". ופירש רש"י בר"ה כיצד, דבשר שלמים טעון מלח כדכתיב "וכל קרבנך במלח תמלח". והקשה השלמי נדרים, הא אין מולחין הבשר אלא לאחר זריקת דמים, והוי כמתפס בבשר שלמים לאחר זריקה, ואמרינן לעיל (יב.) דאם אמר כבשר שלמים לאחר זריקה לא חייל נדרא. נואף דאליבא דתוס' (שם) ד"ה והא נותר שכתבו, דהיכא דלא מייתר לשונו לומר להדיא לאחר זריקת דמים, לא אמרינן דבהיתירא קא מתפס. ולהכי היכא דאומר נותר ופיגול חל הנדר כיון שלא ייתר הלשון לומר לאחר זריקת דמים, אתי שפיר. מכל מקום אכתי יקשה, דתליא בבעיא דרמי בר חמא, אם בעיקרא קא מתפס או בדהשתא. (י.צ.ב.).

(יב) מתני', הרי עלי כחרם וכו' ואם סתר אסור. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מנדרים ה"ח). והקשה הלחם משנה, הא הרמב"ם גופיה פסק (בפ"ו מערכין וחרמין ה"א), דסתם חכמים לכהנים, וכיון שכן אמאי סתמו אסור. ותיריך, דיש לנו לקיים דבריו כמה שנוכל, כדי שלא נאמר שהוציא דבריו לבטלה. ולהכי, כיון שאם נפרש דכוונתו לחרמי כהנים בריירא לן שהוציא דבריו לבטלה, על כרחך יש לומר דהתכוין לחרמי גבוה. אבל באומר נכסי חרם, הרי אין דבריו לבטלה, דגם אם נפרש שנכסיו לכהנים מכל מקום דבריו קיימים, ולכך יש לפרש דנתכוין לכהנים.

(יג) מתני', סתם חרמים ביהודה מותרין בגליל אסורין. כתב הכסף משנה (פ"ב מנדרים סוף ה"א) בדעת הרמב"ם, דבגליל לא מהני אפילו אם יפרש להדיא דכוונתו היתה לחרמי כהנים, דאינו נאמן לפרש בכהאי גוונא. ובספר הלוקוטים (מהדורת פרנקל) הביא שהקשה בספר דבר שמואל, מדוע גרע ממתניתין דלקמן (כ.), דנדר בחרם ואמר לא

דמכל מקום התגלחת מעכבת את היתר נזירותו, דהא קיימא לן דמשנזרק עליו אחד מן הדמים הותר, וכדפסק הרמב"ם (פ"ח מנזירות ה"ה). עוד הקשה לר"י, אמאי אמרינן דנזיר עולם נמי ספיקו חמור מודאי, והא בנזיר עולם לא שייכא הקפה, וכדכתבו התוס' בנזיר (ד). ד"ה נזיר, דאינו מגלח לגמרי אלא מיקל בתער. וכתב השלמי נדרים בשם בעל דרך המלך, דר"י סבר כהרמב"ם (פירוש המשניות פ"א דנזיר) דהא דאמרינן דנזיר עולם מיקל בתער לאו דווקא, וש"י אף בגילוח גמור, ושפיר שייכא ביה הקפה.

(י) בא"ד, שם. כתב המשנה למלך (שם) דיש ליישב קושית התוס', על פי התוס' בנזיר (ח). ד"ה שיהא, שהקשו, אמאי מחמיר ר' שמעון מספק והא איכא תקנתא על ידי שיאמר אם היה בכרי זה מאה כור הריני נזיר חובה משום דבורי הראשון, ואם לא היה בו מאה כור הריני נזיר נדבה. והשתא כשישלמו ימי נזירותו שפיר מצי לגלח ולהביא קרבנותיו. ותירצו, דמכל מקום יכול לבא לידי חומרא אם נטמא קודם שהתנה דהוי ספק נזיר טמא, ואינו יכול להביא אשם טמא מספק, דהוי חולין בעזרה, ונמצא דאינו יכול להתיר נזירותו לעולם. ולפי זה ליכא לשנויי כדהקשו התוס' דידן דיביא עולה ושלמים ויתנה, דשמא יטמא קודם שיתנה ולא מצי להביא אשם מספק, ושפיר הוי ספיקו חמור מודאי. וכן בנזיר עולם חיישינן שמא יטמא, ולא יוכל להביא קרבנותיו ולהקל בתער.

(יא) ר"ן ד"ה אין אחד מהם נזיר, בתוה"ד, דמשמע שיפרש ולא שיקבל אותה על הספק. התוס' בסנהדרין (כה). ד"ה ההיא כתבו, דעיקר טעמא דר' טרפון דלא הוי נזיר משום דינא דאסמכתא, ומקרא ד"כי יפליא" דרשינן דלא הוי נזיר מדין ידות נזירות, דאי לאו קרא הווי סלקא דעתין דאף על גב דהויא אסמכתא, מכל מקום תחול נזירותו מדין ידות נזירות, קא משמע לן דבעינן הפלאה ולא חשיב ידות.

(יב) תוס' ד"ה רב אשי, בתוה"ד, והא אמר ר' שמעון פרק קמא דנזיר האומר נזיר שמשון לא אמר כלום. תירץ הרש"ש, דר' שמעון סבר דלא אמר כלום, משום דמששון לא היה נדור בנזיר, והוי כמתפס בדבר האסור, וכדאיתא בנזיר (ד). וזה אינו אלא באומר הריני כשמשון, אבל האומר הריני נזיר כשמשון אסור לכולי עלמא, וכדכתב המשנה למלך (פ"א מנדרים ה"ז) בשם המהרל"ח לגבי האומר לאשתו הרי את אסורה עלי כאמא, דאף על גב דהתפס בדבר האסור נאסרה משום דהזכיר לשון איסור. [נזיר שמשון לא תירצו כן. יש לומר, משום דהמשנה למלך כתב (שם), דדברי המהרל"ח דוקא לראשונים דסברי דדבר זה אסור עלי, הוי מעיקר הנדר ולא מדין יד. והרי התוס' לעיל (ב). ד"ה כל כתבו, דעיקר הנדר בהתפסה, ודלא כהמהרל"ח, ומשום הכי גם האומר הריני נזיר כשמשון לא אמר כלום. (ר.ג.א).]

(יג) גמ', אמר אביי סיפא ר' אלעזר בר' צדוק היא. פירש הרשב"א, דסתם תרומה ביהודה אסורה אתיא אף כר' אלעזר ב"ר צדוק, כיון דאינם רגילים לקרות תרומה סתם אלא לתרומת הלשכה, אבל לתרומת הגורן קורין תרומת הגורן. והא דקתני ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה, ומשמע דבמכירין אסורה, אתיא כר' יהודה, דלר' אלעזר בסתמא אזלינן לקולא. וסתם חרמין ביהודה מותרין אתיא ככולי

דאתיא כר' אלעזר, דלדבריו אמאי ליטמא טמא, הא הוי ספק דרבנן. (ד) בא"ד, דר' אלעזר מחמיר בספק אפי' בדרבנן. כתב הרש"ש, דאף על פי דר' אלעזר מחמיר אפילו בספיקא דרבנן, מכל מקום לא החמיר לגבי דינא דלטמא אחרים. אי נמי, דלטמא אחרים היינו דהמשקין דדינייהו ליטמא מספק נגעו בדבר אחר בודאי, ובכי האי גוונא מיקרי ספק ספיקא, [וכדמוכח מפירוש רש"י כתובות (יד). בד"ה תרי ספיקין], ומשום הכי טהורים. והוסיף (בד"ה ליטמא), דיש לדייק כן מדברי הר"ן בד"ה ליטמא דכתב, דדוקא לטומאת עצמן אזלינן לחומרא אבל לא לטמא אחרים, ומשמע דמייירי שהמשקין הטמאים מספק נגעו בדבר אחר.

(ה) גמ', אלא הא ר' יהודה. הקשה הר"ש (טהרות פ"ד, משנה ז), איך יתכן דמתניתין דטהרות אתיא כר' יהודה, הא קתני סיפא, דספק משקין לטמא אחרים טהור. ובפסחים (טו:) איתא, דר' יהודה סבר דלכל טמא וכתב בחידושי הגרע"א (כאן), דלשיטת הר"ן בד"ה מאי לא קשיא, דלדבריו עיקר פירכת הש"ס מדרכי אלעזר אדרכי אלעזר, דאי מיקל בספק נזירות דאורייתא, הוה ליה להקל בספק טומאת משקין דרבנן. ואם כן יש לומר, דהשתא משנינן, דמתניתין אזלא כתנא דסבר כר' יהודה בחדא דלא מעייל איניש לספיקא, אבל בטומאת משקין לטמא אחרים לא סבר כוותיה, אלא סבר דמדרבנן היא.

דף יט ע"ב

(ו) ר"ן ד"ה ואילו, (בעמוד הקודם) לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו, וכי תימא וכו'. התוס' ד"ה על תירצו בשם ר"י, דאזלא כמאן דאמר הקפת כל הראש הויא הקפה, ולא מצי לגלח משום לאו דהקפה, דאינו יכול לדחותו מספק. וכתב בגליון המהרש"א, דנפקא מינה באשה שנדרה, דלשיטת הר"ן בהא נמי הספק חמור מודאי, אבל לתוס' אין הספק חמור, דאשה אינה חייבת בלאו דהקפה. והוסיף, דלשיטת התוס' קשה, מאי טעמא לא חילק ר' יהודה בין אשה לאיש.

(ז) בא"ד, יש לומר הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה אינו מגלח. הקשה בחידושי בית מאיר, דהכא אפילו בדיעבד לא יצא דהא אינו יכול להביא חטאת, והוי כאינו ראוי לבילה, דבילה מעכבת בו.

(ח) גמ', כל שספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא. הקשה בחידושי החתם סופר, דהא ודאי מתירין לו על ידי פתח דאם היה יודע שיאבד הכרי לא היה נודר. וממה נפשך, אי השתא מעמיד דבריו ואומר שהיה נודר גם אם יאבד, מוכח דאחית נפשיה לספיקא, ואם אינו רוצה בנדר הא שפיר יש להתיר לו על ידי ג' אנשים, ואם כן אין ספיקו חמור מודאי. ותירץ, דהתרת הנדר אינה עצה טובה עבורו, דהרי הנודר חוטא בנפשו משום דמצער עצמו, ומתכפר על ידי קרבנותיו. ואם יתירו לו את נדרו, לא תהא לו כפרה על הימים שציער עצמו. ועיין באות הבאה.

(ט) תוס' ד"ה על ספיקו, בתוה"ד, ור"י פירש דלא מצי לגלח משום דעבד הקפה. הקשה המשנה למלך (פ"ג מנזירות ה"ח ד"ה שוב ראיתי), כיון דלא סבירא ליה לר"י כשנויא קמא דתוס', שפיר יכול להביא עולה ושלמים ולהתנות עליהם, וקיימא לן דאם גילח על אחת משלשתן יצא, וכיון דבספק יכול להביא קרבנותיו, נמצא דאינו חמור מודאי. ואין לומר

תרומות ומעשרות אף דעם הארץ הוא, מייירי באקראי בעלמא, או דנפלו לו מבית אבי אמו כהן. והמצפה איתן תירץ, דלא חיישינן לטבל דאורייתא כיון דרוב עמי הארץ מעשרין, וגזרו רבנן דין דמאי דקיל.

(ד) גמ', ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף. כתב היעב"ץ, דאף על גב דשנינו באבות (פ"א מ"ה) האי מימרא גבי אשתו, דלא שייך בה ניאוף. יש לומר דמצי לבא לידי ניאוף כשיבא עליה בנדתה או שלא כדרכה, או במעשה חידודין דיש לחשוש שיוציא שכבת זרע לטלה.

(ה) גמ', עקבה דקתני במקום הטינופת. כתב הראב"ד (בעלי הנפש שער הפרישה סימן א'), דיש מפרשים, דריש לקיש לא פליג אדרב יוסף, אלא דאתא לפרושי, דאפילו באשתו נדה אינו נענש בבנים שאינם מהוגנים אלא במקום הטינופת. ויש מפרשים, דרב יוסף אוקי לברייטא בעקבה ממש ובאשתו נדה, וריש לקיש מוקים לה באשה סתם אף שאינה נדה, ובמקום הטינופת.

(ו) ר"ן ד"ה ולענין הלכה (השני), בסוה"ד, אך החמיר עליו כיון שעבר על נדרו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח. אמנם הרשב"א כתב, דפותחין לו בחרטה, דלא החמירו בו חכמים טפי מנדר גמור, וכמו דסברי במתניתין דפותחין בחרטה, הכי נמי סברי בשאר נדרים דפותחין בחרטה.

(ז) ר"ן ד"ה להאכילך תרומה טמאה, להזהיר אפילו כהן שלא יהא רגיל וכו'. הקרן אורה דייק מדנקט הר"ן "אפילו כהן", דזר נמי מוזהר שלא יהא רגיל אצל כהן עם הארץ, והקשה, דלא מצינו שנחשד עם הארץ להאכיל תרומה לזר.

(ח) תוס' ד"ה אל תהי רגיל, בסוה"ד, מפרש ר"ת כגון שנדר לקיים המצוה כגון אשנה פרק זה. כתב השלמי נדרים, דכוונתם כדברי הט"ז (סימן ר"ב סק"ה), דשאני נדרי צדקה דלא יהא רגיל בהם, כיון דבדבר שבממון מתגבר היצר ביותר על האדם, טפי מדבר התלוי בטורח הגוף. לא כן נדרי מצוה כגון בלימוד תורה, דאמרינן דנדרים סייג לפרישות דמאחר דטורח הגוף הוא אין יצרו תוקפו כל כך, ושרי בהכי לזרוזי נפשיה. והמאירי תירץ, דנדרים סייג לפרישות היינו בכל עבירה שיצרו תוקפו ונודר כדי להינצל הימנה.

דף כ' ע"ב

(ט) גמ', מפני מה בניך יפיפין ביותר. ביאר הראב"ד (בעלי הנפש, שער הקדושה עמוד קסט), דאימא שלום השיבה להם דבשכר שהיה ממחר בעשיית המעשה כדי להינצל מן החטא, היה הקב"ה משלם שכרו בבנים יפיפים. והשיטה מקובצת כתב, שזכה לכך על ידי שהקפיד לשמש בחצות, שהוא הזמן הראוי לתשמיש מצד כוחות הגוף.

(י) גמ', אלו בני תשע מידות. כתב רבינו אברהם מן ההר, שלפי המחשבה הטובה שיש לאיש ולאשה בעת התשמיש, יהיו הבנים מוכנים לקבל התורה והמצוות, ולפי רוע לבבם יהיו הנוצרים בועטים בתורה והולכים אחר שרירות הלב.

(יא) גמ', בני תמורה. כתב הראב"ד (בעלי הנפש, שער הקדושה עמוד

עלמא, דמסתמא כונתם לחרמי כהנים שהיו מצויין אצלם, ומודה בה ר' יהודה. והא דבגליל אסורין, לפי שאינן מכירין את חרמי הכהנים, ומשמע דבמכירין מותרין, אתיא כר' אלעזר דסבר סתם נדרים להקל, דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא. וכתב הקרן אורה, דלדברי הרשב"א דסתם תרומה וסתם חרם דינם כודאי, אם פירש ואמר דנתכוון לתרומת דגן נאמן להתיר, וכן אם פירש דנתכוון לחרמי בדק הבית נאמן לאסור. ודלא כדכתב הכסף משנה בדעת הרמב"ם (פ"ב מנוירות הי"א), דבמקום דליכא אלא משמעות לאיסור, אינו נאמן לפרש דבריו.

(יד) ר"ן ד"ה הא מכירין, הא דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ולא פריך מרישא לסיפא. כתב הרשב"א, דלפירושו (הובא באות הקודמת) לא קשיא מידי, דהא דסתם תרומה ביהודה אתיא ככולי עלמא, דכיון דקורין לתרומת הלשכה תרומה סתם, שריא בתורת ודאי דלכך כוונתם ולא משום ספק. וכן סיפא דסתם חרמין ביהודה נמי אתיא ככולי עלמא, דגם ר' יהודה מודה דכוונתם לחרמי כהנים.

דף כ' ע"א

(א) מתני', ומלמדין אותן וכו', הר"ן פירש לעיל (יח:), דמלמדין אותן אויל על עמי הארץ, דכיון דאינם נאמנים מלמדים אותן שלא יקלו ראש ויבואו לישראל. אבל הרמב"ם (פ"ב מנדרים הי"ב) כתב ובין שהיה תלמיד חכם או עם הארץ גוערין בהן ומלמדין אותן שלא ינהגו מנהג זה בנדרים ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתול. דהיינו דלמד דסיום המשנה אינו דוקא לשיטת חכמים. ואף דגם הוא מודה דאמרינן לעם הארץ שצריך שאלה. דהא כתב (שם) ואם היה עם הארץ מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור ופותחים לו פתח ממקום אחר ומתירין לו.

(ב) גמ', במה דברים אמורים בתלמיד חכם אבל בעם הארץ שבא לישראל עונשין אותו ומחמירין עליו. פירש הר"ן לעיל (יח:), בד"ה ועל כולן, דתלמיד חכם נאמן לומר דנדר בחרמו של ים ומשום הכי אינו צריך להשאל, אבל עם הארץ אינו נאמן. וכן כתב בפירוש הרא"ש (כאן) ד"ה בד"א בת"ח דקים לן בגוייה דלא משקר. והנימוקי יוסף (ו. מדפי הרי"ף) כתב, דעם הארץ צריך להשאל ואינו נאמן, מפני שעמי הארצות פרוצים בנדרים, וסתם עם הארץ מדמי מילתא למילתא. ורש"י בד"ה במה דברים, דתלמיד חכם נודר באקראי ולא אתי למיסרך, אבל עם הארץ צריך שאלה כדי שלא יהיה רגיל לנדור. והפתחי תשובה (סימן רח סק"ג) כתב בשם החוות יאיר, דלשיטת הר"ן והרא"ש מצי עם הארץ לעבור על נדרו בסתר אם ברי לו שהאמת כדבריו. והשלמי נדרים כתב דנפקא מינה בתלמיד חכם שנדר ב' וג' פעמים, דלהנימוקי יוסף והמפרש דנאמן משום דהוי באקראי, דינו כעם הארץ כיון דרגיל לנדור, אבל לשיטת הר"ן והרא"ש נאמן משום דלא משקר.

(ג) גמ' אל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ שסופך להאכילך תרומה. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה אצל, דלא נקט טבל, דכיון דכהן הוא, מפריש תרומה ומעשר ומעכב לעצמו. (וכתב השלמי נדרים, דיש לגרוס בדברי הרא"ש, דמעכב "המעשר והתרומה מעשר" לעצמו). והשיטה מקובצת תירץ, דלא חיישינן לטבל משום שאין לכהנים שדות, ומה דנתנו לו

לסתור את דברו, היינו דוקא היכא לא בעינן דיבור להחיל איסור. וכיון שמחמת דבורו נראה שדעתו כדיבורו אף ידיעין באומדנא דמוכח שאין דעתו כן, ההכרעה מכח הדיבור שמוכיח שזו דעתו. אבל גבי נדר שחל דוקא על ידי מבטא שפתי, ששוה לרצון ליבו. וכמו שכתבו הר"ן והרא"ש דלא הוי נדר משום דבעינן פיו וליבו שוין, לא יכול הנדר לחול. (ר.ג.) ומה שכתב הר"ן בד"ה גרסינן דבמעמיד דבריו הנדר חל, היינו משום גילה שפיו וליבו היו שווין.

(ב) ר"ן ד"ה גרסינן, בתוה"ד, כיון שבטל אצל זה בטל אצל זה. כתב הרש"ש (לקמן כח.), דטעמא, משום דנדר שבטל מקצתו בטל כולו. והפתחי תשובה (יו"ד סימן רכט א') הביא מספר קול יעקב, שדעת הר"ן דמי שהקדיש שתי בהמות יחד ונמצאת אחת בעלת מום, לא אמרינן דנדר שבטל מקצתו בטל כולו, כיון דאמרינן דמעיקרא חל הנדר על התמימה, ולא על על בעלת המום, ולא שחל גם על הבעלת מום ונתבטל. והקשה הקהלות יעקב (סימן יט), היאך כתב הר"ן כאן דאמרינן נדר שבטל מקצתו בטל כולו, הא מעיקרא לא חל הנדר לגבי המזוור. ותיירץ בשיעורי הגר"ש רוזובסקי, דאין כוונת הר"ן לדינא דנדר שבטל מקצתו נדר כולו, אלא משום דהוי דיבור אחד שאי אפשר לפרשו בשני אופנים שונים, וכיון דמפרשינן ליה דאינו חל שוב זה פירושו בכלל.

(ג) ר"ן ד"ה תניא, נדרים שאמרו מותרין מניין שלא יהא אדם נדר בהם כדי לבטלן. כתב הנימוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף), דמדרבנן היא, וקרא אסמכתא בעלמא. [ומה שכתב הר"ן לעיל (יד:) ד"ה ואלא, דלא אשכחן דאסרו נדר שווא. יש לומר דהיינו מדאורייתא. אבל מדרבנן גבי נדרי זירוזין דשכיחי גזרו. (ר.ג.).].

(ד) גמ', מאן תנא ארבעה נדרים, דאמר משום ר' טרפון וכו' אלא להפלאה. וביארו הר"ן ופירוש הרא"ש דהוקשו נדרים לנזירות. ובשיטה מקובצת כתב בשם רבינו יונה, דהגמ' סברה, דבמתניתין כשאסור עליו הכבד אינו יודע אם יחול האיסור, כי אינו יודע אם ימצא מי שיתן סלע, ואולי יצטרך למכור בפחות. והא דקתני ושניהן רוצין בשלשה דינרין, לא בשעת הנדר קאמר אלא אם יתרוצו אחר כך שניהם בשלשה דינרין, ושניהם רוצים לאו נתינת טעם הוא. וכן ביאר הרא"ש בד"ה מי קתני.

(ה) שם, כתב השיטה מקובצת, דיש מפרשים דרך נדרי זירוזין מותרין משום דר' טרפון, ולא שאר ג' נדרים שהתירו חכמים, ושינויא דרבא יוכיח. וביאר השלמי נדרים הוכחתו, דמדשינויא דרבא קאי רק אנדרי זירוזין, משמע דבשאר הנדרים מודה רבא דטעמא כר' טרפון דלא ניתנה נזירות להפלאה. וכתב שאין נראה בעינינו, ור' יהודה נשיאה מייירי אכולהו ד' נדרים, ורבא דחה לנדרי זירוזין, והוא הדין לשאר נדרים. והקרן אורה הקשה (לקמן כב:) בר"ן ד"ה חוץ, דבנדרי הבאי שגגות ואונסין לא שייך כלל טעמא דר' טרפון. וביאר, דטעמא דד' נדרים מדין הפלאה, דבעינן שיהא הנדר מפורש ללא שום כונה אחרת. וכדבריו משמע בשיטה מקובצת שכתב, דהני ד' נדרים ליתנהו בהפלאה כיון דאין פיו ולבו שוין.

(ו) גמ' אלא להפלאה. הקשה הקרן אורה הא מצינו גבי יעקב אבינו שנדר "אם יהיה אלוקים עמדי וכו'". ונענש על שאיחר נדרו. ולר' טרפון הא ליכא נדר דתלי ליה בתנאי. ותיירץ, דנדר בעת צרה שאני, שמשעבד

קעא), דיש מקשים, מהא דיעקב אבינו שנתכוון לרחל ונודמנה לו לאה, והוי ראובן בן תמורה. ותיירץ, דאכתי לא ניתנה תורה ולא נאסרו בדקדוקי מצוות. אי נמי, דלא נתעברה בההיא ביאה.

(יב) ר"ן ד"ה המורדים. אלו בני שבע מידות שלפי שיש צד עבירה ביצירתן הוו מורדין ופושעין. אמנם הראב"ד (בעלי הנפש, שער הקדושה עמוד קע"א) כתב, שהבועל נקרא מורד ופושע.

(יג) ר"ן ד"ה בני אימה, לשון יראה שמטיל אימה על אשתו. אמנם בפירוש הרא"ש בד"ה בני אמה גרס "בני אמה", ופירש דמייירי בשפחה משוחררת דגרועה מגיורת, לפי שהורגלה להיות שטופה בזימה, וכן כתב המאירי.

(יד) ר"ן ד"ה בני שונאה, ששונאה ומתוך כך נותן דעתו על אשה אחרת. אמנם המאירי כתב, דטעמא משום דמאוסה עליו ובא עליה באקראי כמי שאינה אשתו. והגליוני הש"ס ביאר, דמה שכתב הר"ן דמייירי שהבעל שונאה לאו דוקא, והוא הדין אם היא שונאתו דכמים פנים אל פנים כן לב האדם לאדם, ועל ידי ששונאתו גם הוא שונאה.

(טו) ר"ן ד"ה בני גרושת הלב, שגומר בלבו לגרשה. ובפירוש הרא"ש ד"ה בני גרושת הלב, כתב, דאף אם אינו שונאה, ומשום שדעתו לגרשה מהרהר באחרת. וכתב החלקת מחוקק (סימן קיט סק"א) בשם הטור, דכוונת הרא"ש דמייירי בגוונא שכופין את הבעל לגרשה, דאם לא כן היאך משכחת לה דאינו שונאה ובלבו לגרשה.

פרק ארבעה נדרים

(טז) ר"ן ד"ה קונם עלי שאיני פוחת לך, קונם דמיו עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה קונם, דאומר קונם ככר זה עלי אם אני פוחת מן הסלע. והשיטה מקובצת פירש בשם הרי"ף, דאומר שכל מה שיפחות לו מן הסלע יהא אסור בקונם, שאם מכר החפץ בג' דינרים ולא בד' (שהם שיעור סלע) יאסר אותו דינר שפחת, בקונם. וכן הלוקח אומר שאם ישלם יותר משקל, יאסר החפץ בשווי שהוסיף על השקל, ולא כל החפץ.

(יז) תוס' ד"ה נדרי הבאי, גוזמא והבאי "לשון אחרים". פירש השלמי נדרים, דכוונתם, שבלשון נכרים קורין הבאי לדבר שהוא גוזמא.

דף כא ע"א

(א) ר"ן ד"ה שניהם רוצין, בסוה"ד, וטעמא דמילתא לפי שדרכן של מוכר ולוקח בכך ומשום הכי לא מיקרו דברים שבלב. הר"ן לקמן (כג.) בד"ה אין הוסיף, דכיון דמעולם לא היתה דעתו של מוכר שלא יפחות מן הסלע, וכן לא היתה דעתו של לוקח שלא יוסיף על השקל, נמצא דליכא פיו וליבו שוין, ומשום הכי נדריהן מותרים. וכן כתב בפירוש הרא"ש בד"ה שניהם רוצין. והקשה בשערי יושר (ש"ז פ"ח), הא כתב הריטב"א (קידושין נ.), דלא מהני אומדנא דמוכח לסתור דיבור. ותיירץ, דכיון דדרך הסוחרים לדבר כן, הוו הדברים שבלב כמונחים בתוך הדברים שדיבר בפיו. [ולכאורה יש לבאר, דמה שלא מועיל אומדנא דמוכח

נפשו אפילו מספיקא. וכן כתב השלמי נדרים.

(ז) גמ', מותר ליכנס לביתו ולשתות הימנו צונן. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה מותר, דמותר אף באכילה ושתיה דלא הזכירם בהדיא, וגם אם בעת שנדר סבר לאסור עצמו מהם, דנדר ליכא במחשבה. אמנם רש"י כתב (בעמוד ב') בד"ה מי דמי, דאסור באכילה ושתיה [ועיין באות הבאה]. וכן פסק הרמב"ם (פ"ח מנדרים ה"י) ובשולחן ערוך יו"ד רי"ח ס"ד. והמהרי"ט (ח"א סימן נה) הקשה לשיטת הרא"ש, מהא דאיתא בתוספתא (פ"ד ה"ח) להדיא, דאסור באכילה ושתיה. ופירש, דהרא"ש מודה דבתוך ביתו, אסור משום דאמר קונם ביתך שלא אכנס לתוכו לצורך אכילה, אבל מחוץ לביתו שרי. וגם אם יאמר שכוונתו היתה לאסור אף מחוץ לביתו, הוה דברים שבלב, דלא פירש אלא לאסור בתוך הבית. ועיין לקמן אות ח' טו'.

דף כא ע"ב

(ח) גמ', טיפת צונן שלא אוכל וכו'. כתב בשו"ת תורת אמת (סימן קנד), דהשאלה אם אסור באכילה מרובה אי לאו תלויה אם המזמין שהזמינו לאכילה מרובה השתמש בלשון שמזמינו שיאכל עמו טיפת צונן. וכן נראה, מדברי רש"י ד"ה מי דמי, שכתב דהזמינו, "שיאכל עמו טיפת צונן", וכיון דמשתעו איניש הכי, אסור באכילה מרובה. אמנם מלשון הרא"ש ד"ה מותר לי שכתב, כשמזמין אדם אומרין לתת לו מעט הילכך לא הויה טפת צונן הפלגה וכו', לא מוכרח דהזמינו בלשון זה, דאפשר דמשל הוא לנודר מהמזמינים, ומותר באכילה מרובה. [ועיין באות הקודמת], ולכאורה מבדברי הר"ן ד"ה מי דמי, שכתב בתוה"ד, הלכך מסתפי האי דאי מודה ליה בטפת צונן שלא יאכילנו הרבה, משמע לכאורה שהמזמין אמר טיפת צונן. אמנם אפשר לומר שלא הזמינו בלשון טיפת צונן, ומה שכתב דאי מודה ליה בטיפת צונן, לאו למימרא דאיהו אמר ליה הכי אלא כוונת הנודר קאמר.

(ט) ר"ן ד"ה מי דמי גבי צונן צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה, הלכך מסתפק האי דאי מודה ליה בטיפת צונן שלא יאכילנו הרבה. והנימוקי יוסף (ו: מדפי הרי"ף) ובפירוש הרא"ש בד"ה מי דמי פירשו, שדרך הצדיקים שקורין טיפת צונן לאכילה מרובה, ולכך נתכוון הנודר. נולכאורה צריך עיון, לפי מה שכתב הרא"ש לעיל (עמוד א') ד"ה מותר, הובא לעיל אות ז'. הרי לפירושו כאן, הוציא בפיו איסור האכילה מרובה, בלשון טיפת צונן. ועיין מה שהבאנו שם פירושו המהרי"ט בדבריו ובאות ח' (ר.ג.).

(י) גמ', תנא ארבעה נדרים התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם. הקשה הריטב"א, מאי סלקא דעתיה דרב אסי, הא תנא תני התירו חכמים וכדמקשי שמואל עליה. ותירץ, דכוונתו לעמי הארץ כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, ומתניתין איירא בתלמיד חכם. גם השיטה מקובצת פירש דהיינו מדרבנן, אלא שכתב, דלרב אסי התירו הני ד' נדרים על ידי נולד. והקן אורה. כתב דכוונת רב אסי לומר נמי בהאי לישנא דאף דהתירו חכמים מכל מקום ההתרה דבעי מדרבנן יועיל בחרטה. אלא שהביא, דמדברי התוס' בנזיר (יא: ד"ה נדרי זירוזין

משמע, דדוקא למאן דצריך שאלה לחכם היינו מדרבנן, ולפי זה להאי לישנא התירו חכמים מדאורייתא קתני.

(יא) תוס' ד"ה ורב יוסף, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. הקשה המראה כהן, אמאי נקטו התוס' דמשום דהויה מדברי סופרים אזלינן לקולא, והא אפילו בדאורייתא מקילין היכא דהויה פלוגתא דיחיד ורבים, דפסקין כרבים אפילו לקולא. ובנזיר (יא:) מסקין דרבנן כשמואל, ואם כן ודאי דהלכה כוותיה.

(יב) גמ', אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת. ביאר השלמי נדרים, דהא דנקט עשרה בני אדם, היינו משום הא דאיתא לקמן (כב:), דכל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו, ובדאיכא עשרה בני אדם שריא שכינה, ושפיר מפייסין ליה, דהיאך יכול לכעוס ולנודר הא שריא שכינה ביניהם. ועיין לקמן אות יג.

(יג) ר"ן ד"ה אין חכם, שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר טעות. כתב המהרי"ט (ח"ב סימן כ"ז) בשם המבי"ט, שנדר שהותר בפתח, מדאורייתא מותר אף ללא התרת חכם כיון דהוה נדר טעות, והא דבעי התרה היינו מדרבנן. והתוס' רי"ד כתב, דאף דמעיך הדין היה ראוי דלא ליבעי התרת חכם, אלא דגזירת הכתוב דבעי, מקרא ד"לא יחל דברו", וילפינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו. וכן כתב בנתיבות המשפט (סימן נ"ה סק"א), דבנדרים לא מהני מקח טעות, משום דגזירת הכתוב היא דבעינן התרת חכם. [ויתכן דיש לבאר לפי מה שכתב הגר"ש שקאפ (שערי יושר ה' כ"א) דנדר שאני מקנינים, דהחלות חלה מחמת ציווי התורה ולא מחמת גמירות דעתו של האדם. ולכן חייבה התורה התרתו דוקא על ידי חכם. (ר.ג.).]

(יד) ר"ן ד"ה אילו היו, בתוה"ד, שלא היו עכשיו עשרה בני אדם שיפייסוהו. [דהיינו בשעה שנדר] אמנם בפירוש הרא"ש בד"ה אילו כתב, אילו היו עשרה שמפייסין אותך עתה. דהיינו דבשעת התרת הנדר היו לפניו עשרה בני אדם המפייסין אותו. וכן כתב התוס' רי"ד. וכתב השלמי נדרים, דהרא"ש לשיטתיה, דגרס אין פותחין בחרטה, ובעינן דוקא פתח, ויש כאן פתח גמור. כי אילו היה יודע בשעת הנדר שיבואו (כמו שבאמת באו), י' אנשים ומפייסין אותו לא היה נודר. ולא הוה נולד, כיון שמצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם נדריו. אבל הר"ן שגרס לחד גירסא ש"מ שפותחין בחרטה, ואף לאידך גירסא דלא גרס לה, מכל מקום כתב, דבחרטה שמתבררת יפה פותחין. אם כן סבר דמדברים על שעת הנדר. והויה חרטה מבוררת. והוכיח זאת מהשיטה מקובצת כאן.

(טו) ר"ן ד"ה אמר ליה תהא כדבעית, כלומר שיהא הנדר מותר כרצונך. כתב הטל תורה, דדעת הר"ן דלישנא ד"תהא כדבעית" הוה לשון התרת נדר. ולכאורה בפירוש הרא"ש ד"ה תהא כדבעית שכתב, דאומר לו תהא כרצונך, והתירו לו. משמע דלשון "תהא כדבעית" אינה התרה.

דף כב ע"א

(א) גמ', כל הבוטה ראוי לדקרו בחרב אלא לשון חכמים מרפא. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), שלא מצינו תיבת בוטה במקרא אלא לגבי

פירש, דכל מיני גיהנם שולטים בו משום שהכעס הוא פתח ושורש לכל העבירות, ומחמתו מתחייב האדם בכל העונשים.

ז) ר"ן ד"ה ופרע ליה, שימות מהר. וכן כתב הרא"ש ד"ה אמר ליה, וכתב בספר נדרי זריזין, דמשמע שעולא היה מכוון לטובה לנהרג שימות מהר. ומוכח דהיכא שידוע שבודאי ימות, וסובל יסורים גדולים, מותר לקרב מיתתו. ותמוה דהא דקיימא לן ביומא (פה.), דמחללין שבת לצורך חיי שעה. וכתב, בדבריו הר"ן איכא למימר, דודאי כוונתו רק להחזיק בדבריו, אלא דקשיא ליה מה החזקה יש במה שאמר לו פרע בית השחיטה, ומפרש דהכוונה כדי שימות מהר, והיה מראה עצמו כאילו גם הוא חפץ במיתתו שימות מהר. אך בדברי הרא"ש אין לומר כן, דהא כתב בריש הדיבור דמחמת מורא החזיק ידיו הוא טעם ראשון. והוסיף עוד טעם, וכתב, וגם כדי שימות מהר. דהיינו דלא עשה כן משום אחזקי ידיו, אלא כדי להקל על הנהרג שימות מהר ויפדה מיסוריו. והכריע לבאר, דלא כהרא"ש. נאפשר דמה שכתב הרא"ש "וגם שימות מהר" אינו טעם אחר למה שאמר פרע לו וכו', אלא דמתחילה השיב לו על שאלתו אי יאות עבדי, ואמר ליה אין. ושנית הוסיף ואמר ליה ופרע ליה בית השחיטה. דהיינו דמה שהשיב לו "הן", היינו מחמת מורא, והוסיף לומר לו מחמת האי טעמא פרע בית השחיטה כדי שימות מהר. וכמו שפירש הנדרי זריזין בכוונת הר"ן. (ש.ב.). והמאירי כתב, דאיירינן שכבר מת ולא היה בפריעה מעשה הריגה, ועולא עשה עצמו כמסכים להריגה בזה שאמר לו לפרוע בית השחיטה. ובספר מנחת שלמה (ח"ב סימן פ"ג י"א) כתב, דעולא הציל עצמו ממי שרצה להורגו וחשיב כאונס. ועיין בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סימן קע"ד ענף ד'). והאילת השחר כתב, דדבורו של עולא היה בגדר מסייע לעוברי עבירה.

ח) ר"ן ד"ה ההוא שעתא, ועבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר. הגרע"א בגליון הש"ס ציין, לרש"י בסנהדרין (יא:) בר"ה על, דפליג וסבירא ליה דמביאים עומר מעבר הירדן. והברכי יוסף (או"ח סימן תפ"ט) כתב, דהר"ן ורש"י פליגי אם עבר הירדן נתקדש בקדושת ארץ ישראל. והמשנת יעב"ץ (או"ח סימן כ"ז) כתב, דרש"י מיירי בזמן כיבוש עולי מצרים, והר"ן מיירי בימי עולא דלא היתה קדושת בעבר הירדן משום דלא כבשוה עולי בבל.

ט) בא"ד, ולמקצת קדושות. כתב הקרן אורה, דלא ידע באילו קדושות מיירי הר"ן. והחזון איש (אה"ע סימן קל"ז) כתב, דלענין ערלה ושביעית ונגעים, הוי עבר הירדן כארץ ישראל. אבל לענין עומר וביכורים אינו כארץ ישראל. וכן מוכח בדעת הרמב"ם (פ"ב מביכורים ה"א) שכתב, דעבר הירדן חייב בביכורים מדרבנן. וכתב הכסף משנה, דטעמא משום דאין מביאין ביכורים מארץ שאינה זבת חלב ודבש. ולפי זה ביאר החזון איש, דכוונת הר"ן לביכורים. והקהילות יעקב כתב (שביעית סימן י"ב ו'), דכוונת הר"ן לערלה ושביעית ונגעי בתים, שנאמר בהם כי תבואו אל הארץ, ובעינן הארץ המיוחדת.

דף כב ע"ב

י) ר"ן ד"ה חוץ מקונם, כך היא הגרסא וכו' ואיכא מאן דאמר טעותא

השפתים, ובענין נדרים ושבועות. ומשום שבוטה היינו דיבור מן השפה ולחוץ בלא כונת הלב. ולכך, הבוטה בנדרים ובשבועות ואינו נודר ונשבע בכונת הלב ומתחרט עליהן, ראוי לדקרו בחרב. אמנם לשון חכמים שהוא הדיבור הפנימי, הוי מרפא למצוא פתח וחרטה לנדרו. ואין כוונתו שאין כאן פיו וליבו שווין, אלא שידוע מה שנודר, ללא מחשבה וכיוון מעשיו על ידה אם לנדר או לאו.]

ב) גמ', דאמר שמואל אף על פי שמקיימו נקרא רשע. לקמן (עז:) איתא, דכל הנודר אף על פי שהוא מקיימו נקרא חוטא. והשלחן ערוך (סימן ר"ג א') נקט להני תרי לישני, דהמקיימו נקרא רשע וחוטא. והקשה הט"ז (שם, סק"א), דאי נקרא רשע כל שכן דהוי חוטא. ותיירץ, דאם יש לנודר פתח להתיר הנדר ואינו מתירו נקרא רשע, ואם אין לו פתח להתיר נקרא חוטא. והקרבן נתנאל (פ"א אות ר') תירץ, דבנדר איסור שנודרן מתוך כעס נקרא רשע, דסופו למעול בשבועות, אבל בנדר מצוה נקרא חוטא ולא רשע דסופו למעול בנדר איסור. והשלמי נדרים תירץ בשם הידות נדרים, דבתחילת הנדר נקרא חוטא ולא רשע, כיון שנדר מתוך כעס ושגגה, אבל אחר כך שיכול להישאל על נדרו ואינו נשאל נקרא רשע.

ג) גמ', איתלו ליה תרין בני חוזאי בהדיה. כתב בפירוש הרא"ש ד"ה תרי, דהני בני חוזאי היו יהודים. וכתב השיטה מקובצת בשם הרי"ץ, דמדחשש עולא לעבירה משמע הכי, דאם היו גויים מה איכפת ליה. עוד כתב ריש מפרשים, שהיו גויים, וחשש עולא שמא חיוק ידי עוברי עבירה, כיון דבני נח מצווין על שפיכות דמים.

ד) ר"ן ד"ה דפתחין פנקסך, ומתוך כך מן השמים פותחים פנקס זכויותיו וממשמשין במעשיו. הקשה הבן יהודה, הא תנן באבות (פ"ג משנה טז), והפנקס פתוח, ומשמע דפתוח תדיר. ותיירץ, דהתם מיירי בפנקס של כלל ישראל שבו כתובים זכויות ועוונות הרבים. ופתוח לעולם, כיון שבכל זמן כותבים בו לפי רוב המעשה. אבל הכא מיירי בפנקס המיוחד לכל אדם, ועתה כשנודר פותחין אותו. והשיטה מקובצת פירש, דמיירי שנדר שלא להסתכל בפנקס עסקיו והלוואותיו ועל ידי זה נצרך לאחרים שיסתכלו בהן, ובא לידי חיוק ראייה ורוצה להתיר נדרו כדי שלא יעינו אחרים בפנקסיו.

ה) ר"ן ד"ה הנודר כאילו בנה במה, כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע. כתב המשך חכמה (הקדמת חומש ויקרא), דטעמא דהקרבנות בבמה, כדי להרחיק את ישראל מעבודה זרה. אבל כשבית המקדש קיים, המקריב בבמה הוי רשע, אף דכוונתו לפרוש מעבודה זרה, כיון שיכול להקריב במקדש. וכן הנודר, אף על פי שכונתו לגדור עצמו על ידי הנדר, מכל מקום הוי רשע, דהא סגי באזהרות התורה כדי להפרישו מהעבירות. ורש"י בר"ה כאילו, כתב, דהוי כאילו בנה במה לעבודה זרה.

ו) ר"ן ד"ה כל הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו, לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר. כתב העיון יעקב, דאף דאיתא בחגיגה (כז.), דאין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל שמלאים מצוות כרימון, היינו משום שהמצוות מגינות עליהם. אבל הכועס דהווי ככופר בעיקר, וכמודה בעבדות כוכבים וכופר בכל המצוות, אין המצוות מגינות עליו. והמאירי

(יח) ר"ן ד"ה נדרת, בתוה"ד, ויש מפרשים שאותו נדר היה כעין דבר מצוה, וכו', ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד את תעניתו. הקשה המחנה אפרים (נדרים סימן טז), אמאי איבד שחר התעניות, הא מצינו בנוסח התרת נדרים דערב ראש השנה, "ואין אני תוהה על קיום המעשים הטובים ההם שעשיתי אלא אני מתחרט על שלא אמרתי הנני עושה בלי נדר", והכא נמי יכול להתחרט על הנדר ולא על עצם המצוה. ותירץ בשיעורי הגר"ש רוזובסקי, דתענית שאני, דקיימא לן בתענית (יא:): דצום בלי קבלה אינו צום.

דף כג ע"א

(א) גמ', והוה מצטערי רבנן משימשא לטולא ומטולא לשימשא. כתב רש"י בד"ה והוה, שהיו הולכים ממקום למקום מרוב צער שלא מצאו פתח לחרטתו. והמהרש"א (חידושי אגדות) פירש, דבית המדרש היה מקורה בחציו וחציו פתוח, ובבוקר ובערב היו יושבים בשמש במקום שאינו מקורה, ובצהריים נכנסו למקום המקורה.

(ב) גמ', אין פותחין לו בנולד. כתב בפירוש הרא"ש ד"ה אין פותחין, דכיון דהנוול אינו מצוי, לא אסיק אדעתיה דיארע הכי, ולא הויה חרטה דמעיקרא. ומשמע מדבריו דבנוול המצוי פותחין. וכן כתב הראב"ד (פ"ו משבועות הי"ב). וכתב הכסף משנה, דהוכיחו דבריהם מדאיתא לקמן (סד:): דרבנן השיבו על הוכחת ר' אליעזר דסבר שפותחין בנוול, מהא דמשה רבינו נדר לשבת במדין, ופתח לו הקב"ה מקרא ד"מתו כל האנשים המבקשים נפשך". ומיתה נולד הוא. דהנהו (דתן ואבירם) לא מתו, אלא שירדו מנכסיהם. ופירש הרא"ש ועניות לאו נולד הוא משום דשכיח. ותוס' בכתובות (ס"ג:): כתבו אהא שהתיר ר"ע שבועתו של בן כלבא שבו, כשאמר לו אדעתא דגברא רבה מי נדרת. דלא חשיב נולד, כיון שהלך לבי רב, ודרך ההולך ללמוד שנעשה אדם גדול. והוסיף הכסף משנה דבעינן שיהא שכיח טובא, דהא מיתה אף שהיא מצויה, לרבנן אין פותחין בה משום דלא שכיח טובא. אמנם עניות שכיח טובא טפי ממיתה. וביאר טעם החילוק, דנוול דשכיח טובא, אמדינן דעתיה שאילו היה מעלה בלבו נולד זה היה נמנע מלידור, והוה ליה כנדר בטעות. אבל כשהנוול לא שכיח טובא אפילו אם היה מעלה על לבו אותו נולד לא היה נמנע מלידור בשביל כך.

שם, עיין באות הקודמת. ובדעת הרמב"ם (פ"ו משבועות הי"ב) כתב הכסף משנה, דמדלא חילק בין נולד דשכיח ללא שכיח, מוכח דסבר דאין פותחין בנוול כלל. ויפרש, דמה שאמרו רבנן שירדו מנכסיהם, לאו למימרא דפתחא דעניות פתח ליה. אלא דנדרא מעיקרא ליתיה, כי בשעה שנדר כבר מתו אותם האנשים כלומר שירדו מנכסיהם. וכתב שכן פירש הקונטרס. והלחם משנה הקשה, איך יתכן שהרמב"ם לא חילק בין נולד דשכיח ללא שכיח. הא דלקמן גבי עובדא דר' ישמעאל ב"ר יוסי, תירצה הגמ' האי לאו נולד הוא, דשכיחי אפיקורי דמצערי רבנן. אלא דגם הרמב"ם חילק בין נולד דשכיח ללא שכיח. והוכיח שכן סבר הסמ"ג כיון שלאחר שהביא דברי הרמב"ם, הוסיף ודוקא בנוול שאינו מצוי וכו'.

היא וכו'. אבל במעמיד דבריו ואמר אף על פי כן היה בדעתו שלא תהנה ממנו צריך שאלה. הקשה הקרן אורה בשלמא גבי נדרי הבאי או זירוזין, במעמיד דבריו וטוען שרצה בלבו שיהיה נדר, הוי נדר. אבל בנדרי שגגות, הא לא נדר אלא משום שסבר שגגבה כיסו או הכתה בנו, ומה שייך דיעמיד דבריו. והריטב"א תירץ קושיית הר"ן, דר' אסי סבר דד' נדרים צריכים היתר חכם. עוד תירץ, דמייירי בנשבע בהזכרת השם, דחמור הדבר בעיניו, וגומר בדעתו לאסור גם אם לא גגבה או הכתה.

(יא) גמ', משכח תלמודו ומוסיף טפשות. פירש המהרש"א (חידושי אגדות), שהחכמים נוחין לרצותן בשעת כעסן ומעבירין על מדותיהם, דלא כהכסיל שכעסו מונח בחיקו זמן רב, ועל ידי כך פורש הוא מחבריו ואינו מכוון לאמיתה של תורה ומוסיף טפשות בתלמודו.

(יב) גמ', לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה וספר יהושע בלבד. הקשה המהר"ץ חיות, הא כמה הלכות למדו מדברי הנביאים, כדיני תפילה מעלי וחנה (ברכות לב:). ואם כן, גם אם לא חטאו היו נצרכים לספרי הנביאים. ותירץ, על פי דברי הרמב"ן (בספר המצוות שורש שני), דכל המצוות שנלמדו מהנביאים, הוו הלכות למשה מסיני, וכדאיתא בסנהדרין (כב:), ואם כן היו הלכות אלו נוהגות בישראל גם ללא דברי הנביאים.

(יג) גמ', שערכה של ארץ ישראל הוא. כתב בפירוש הרא"ש (בעמוד א') ד"ה מפני, דהיינו סידורה וחלוקת גבולותיה. והמצפה איתן ביאר, דמייירי בשיעור ארכה ורחבה, שצריך לדעת לענין ערי מקלט שנאמר בהם ושלשת את הגבול.

(יד) ר"ן ד"ה אי נדרת, דמוהי וכו' וסבירא ליה לרב אסי דלכתחילה אין נזקקין לשבועה. הקשה הדרכני דוד, דגם להאי גירסא ליכא חומרא אלא בשבועה ולא בנדר, ומאי קאמר חוץ מקונם אשתי נהנית לי, והא בנדר מתירין בלאו הכי ולא בעינן לטעמא דשלוש בית. ותירץ, דלאו דוקא, ומייירי בנשבע שלא תהנה אשתו הימנו. והגמרא נקטה קונם משום לישנא דמתניתין דלקמן (כה:). והרשב"א לא גרס קונם, אלא חוץ מאשתי נהנית לי. אבל השיטה מקובצת כתב, דללישנא בתרא שפירש הר"ן ד"ה באלקי, דמחמירין דוקא בשבועה עם הזכרת השם. יש לומר, דבנדר נמי מייירי בדאיכא הזכרת השם, כגון קונם ככר זה כקרבן אלוקי ישראל, ושפיר גרסינן קונם אשתי נהנית לי.

(טו) גמ', לא מרי כולא לא טעימנא ליה. הקשה האילת השחר, כיצד נשבע רב כהנא והרי הנשבע נקרא חוטא ורשע, וכדאיתא לעיל (בעמוד א'). נאולא יש לומר שנשבע משום שחשש שר' יוסף ישמשו, או משום שונא מתנות יחיה. והווי בגדר שבועה לקיים את המצוה המותרת אף לכתחילה.

(טז) ר"ן ד"ה אמר רבא, בתוה"ד, אבל רבינו האי גאון ז"ל החמיר בנדריים. כתב הרא"ש (סימן ב'), דדוקא בימיהם החמירו, כיון דהיו פרוצים בנדריים, אבל בזמן הזה שפיר יש להתיר הנדר כהלכתו.

(יז) בא"ד, כי ההוא דאתא לקמיה דרב. המסורת הש"ס כתב, דגירסת הרא"ש (סימן ב') רב הונא. והקשה הרש"ש, הא רב הונא (לעיל כא:): התיר בחרטה ללא פתח. וכתב, דיש להגיה רבה בר רב הונא, דהתיר בפתח דאילו היו עשרה בני אדם (שם).

דבומן הזה כל שהוא רב מובהק בדורו מצי להתיר יחידי. וכן כתב הבית יוסף (סימן רכ"ח) בדעת הרמב"ם.

ח) בא"ד, ומיהו בעינן דכי מסברי להו סברי, דג' לרבנן כשנים לר' יהודה. אמנם הרמב"ם (פ"ו משבועות ה"ה) כתב, דבעינן ג' הדיוטות אבל לא נקט דבעינן דסברי. וכתב הכסף משנה (שם הלכה ג), דסבירא ליה דלרבנן לא בעינן דהו סברי, ודוקא לר' יהודה דבעי שיהיה אחד חכם, בעינן דהשנים יסברו. אבל לרבנן כיון דליכא חכם דמסביר להם, לא בעינן דיהו סברי.

ט) ר"ן ד"ה כיון דאמר, לפי וכו' דאמר מדיר בחשאי כדי שלא ישמע המודר. אבל הרא"ש (סימן ד') כתב בשם ר' אליעזר ממיץ, דביטול בחשאי אינו ביטול, דכיון דנדר בסתמא, הוה דברים שבלב דאינם דברים. והקשה הקרבן נתנאל (אות ל'), דאכתי קשיא דיתנה בפרהסיא שלא בפני חבירו ואחר כך ידור בפניו. ותירץ, על פי מה שכתב הש"ך (סימן רי"א סק"א), דבעינן שיאמר התנאי בשעת הנדר, ואם יאמר התנאי קודם הנדר, יבטל הנדר את התנאי.

דף כג ע"ב

י) גמ', יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל. כתב הר"ן לקמן (עה: ד"ה הא כדאיתא, דגדר ביטול נדרים הוא דעל ידי תנאו משוי לנדרא כנדר בטעות. וההפלאות נדרים כתב, דטעמא משום דדיבור מבטל דיבור.

יא) גמ', שם. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה ויעמוד, דמה דנקט ראש השנה לאו דוקא, והוא הדין דעושה כן בשאר ימים. והשיטה מקובצת כתב בשם יש מפרשים דדוקא נקט ראש השנה, דכיון דיום הדין הוא, גומר בלבו לבטל נדריו כדי שלא יבא לידי מכשול, והוא הדין ליום הכיפורים.

יב) גמ', אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה. כתב החכמת אדם (סימן צ"ד ו'), דהמהרי"ט נסתפק במי שזוכר התנאי ונודר, דהוי ביטול התנאי, האם הוי ביטול התנאי לגמרי גם לגבי שאר הנדרים, או דהוי ביטול רק כלפי נדר זה.

יג) ר"ן ד"ה אי זכור, בתוה"ד, ושלא כדברי הרשב"א ז"ל שכתב דהא דאמרינן עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה דוקא בעם הארץ. כתב השלמי נדרים, שהר"ן קיצר בדברי הרשב"א, דהא הרשב"א כתב בחידושו, דגם לעיל מיירי בעם הארץ, ודוקא הכא דנודר לאחר זמן חיישינן דהעם הארץ עקר את התנאי וקיים הנדר. אבל לעיל דפירש בהדיא דבעי לבטל הנדר ואחר כך נדר, ודאי דהו דברים מפורשים לבטל הנדר, ולא חיישינן דעקר לתנאיה אפילו בעם הארץ. אבל בתלמיד חכם בכל גוונא נאמן לבטל הנדר, ולומר דנדר אדעתיה דתנאי. והא דלא משנינן דמתניתין מיירי בתלמיד חכם, או משום דמתניתין סתמא קתני. או משום דאין רוב הבריות תלמידי חכמים.

יד) ר"ן ד"ה ולענין הלכה, בתוה"ד, שמה שאומרים קצת קהילות ביום הכיפורים כל נדרי ואסרי. כתב הטור (או"ח סימן תרי"ט), דהגאונים פליגי אי אמרינן כל נדרי, דדעת רב סעדיה גאון דיש לאומרה, וכן כתב הנימוקי יוסף (ז: מדפי הרי"ף) בשם רב עמרם גאון. אבל שאר הגאונים

ג) גמ', דשכיחי אפיקורי דמצערי רבנן. הקשה המהרי"ט (ח"ב אע"ה סימן י"ב), דהא ודאי דלא אסיק אדעתיה דיכוהו משום כבוד חכמים, דלא שכיח כדשכיחי הני אפיקורי. ותירץ, דמכל מקום כיון דצער תלמידי חכמים שכיח, שכיח נמי שיכוהו אפילו על סיבה קלה, וכגון משום כבוד חכמים, ולא הוי נולד. וכתב השלמי נדרים, דמלשון פירוש הרא"ש בד"ה שכיחי, לא משמע הכי, דכתב דשכיחי מצערי תלמידי חכמים אחרים כי האי עובדא, ומשמע דהכובס ציערו כשאר האפיקורי, דמצערים לתלמיד חכמים להנאתם, ולא משום כבוד חכמים. והטל תורה הקשה, אמאי קרי לכובס אפיקורי והרי היה אוהב רבנן. וכתב, דהנימוקי יוסף (ז: מדפי הרי"ף) פירש, דאפיקורי היינו דהיו מפיקרים עצמם להכות למאן דמצער רבנן. ולדבריו לא קשיא קושית המהרי"ט.

ד) גמ', הוא אמר לקריבאי היא אמרה לקריבה וכו'. בשלמי נדרים הביא קושית הבית מאיר, אמאי לא אמר אביי הריני כאילו התקבלתי דהיינו כאילו נסבה לקריבאי, וכמבואר בר"ן לקמן (כד: ד"ה הריני, דאף בביטול מעשה שייך הריני כאילו התקבלתי. ותירץ, דלאחר שכבר עבר על התנאי, וחל הנדר בעינן דדוקא היתר חכם, ולא מהני כאילו התקבלתי. נולכאורה יש לומר דבגוונא דידן ליכא למימר "כאילו התקבלתי". דשייך דוקא היכא שהוא באמת רוצה, וחשיב שנתקיים התנאי. מה שאין כן הכא דלא ביטל רצונו דתינסיב לקרוביו, אלא דכבר אינסיבא לקרובה דאשתו. ואם כן איך יאמר כאילו התקבלתי, שמשמעותו שנשלם רצונו. (ש.ב.ל.).

ה) גמ', ועברה על דעתו ועלתה לרגל, ובא לפני ר' יוסי. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה ועלתה, שהיו מתקבצים לשמוע הדרשה, ואף הנשים היו באות לשם לראות בכבודה של תורה. וכתב היעב"ץ, שהדבר מוכרח, דהא ר' יוסי הוה זמן רב לאחר החורבן ולא היתה עליה לרגל בזמנו. וכן כתב הר"ן (תענית ז: מדפי הרי"ף, ד"ה ואיכא), שגם בזמן הזה אין שואלין גשם עד ז' בחשוון, כדי שישוּבו כל עולי הרגלים לביתם, דהשתא נמי נהגו לעלות לרגל. וכן מוכח במדרש שיר השירים (רבה ב' ב'), דנמשלה כנסת ישראל ליונה, מה יונה אף שחרב קינה אינה מניחתו, כך כנסת ישראל אף שנחרב הבית, לא ביטלו עלייתם לרגל. והמהר"ץ חיות הוכיח כן מכמה מקומות. וכתב, שהנשים היו באות לראות את כבוד התורה שהיה שם.

ו) ר"ן ד"ה פתח פיתחא לנפשיה, לא שיתיר רב סחורה לעצמו דהא קיימא לן לא יחל דברו, הוא אינו מיחל. אמנם המאירי כתב, דיש מפרשים, דרב סחורה היתר לעצמו, דדוקא בחרטה אינו מיחל לעצמו, אבל בפתח שפיר מיחל לעצמו. וכתב האור שמח (פ"ג מנזירות הי"ד ד"ה אמנם), דטעמייהו כסברת המבי"ט [הובא לעיל כא: אות יג], דנדר שהותר על ידי פתח, שרי מדאורייתא ללא התרת חכם, כיון דהוי נדר בטעות. אמנם המבי"ט סבר, דמכל מקום בעי מדרבנן התרת חכם, והיש מפרשים סברי דלא בעי התרה כלל.

ז) ר"ן ד"ה והיתר נדרים, בתוה"ד, דחכם מובהק מתיר את הנדרים דלא בעיא סמוך. כתב הרא"ש (סימן ג'), דבזמן הזה ליכא תלמיד חכם מומחה, ומשום הכי ליכא התרת נדרים ביחיד מומחה. וכן כתבו התוס' בבכורות (לו: ד"ה פסק. אמנם הר"ן (לקמן עח: סוד"ה יחיד) כתב,

(א) גמ', שיכול לומר כלום אמרת אלא בשביל כבודי זה הוא כבודי. ביאר האילת השחר, א. דהוי נדר בטעות, ומשום הכי אף על פי שהתנאי לא נתקיים ליכא נדר. ב. דשפיר נתקיים התנאי, ומשום דהתנאי לא היה אלא כדי שיתכבד, וכיון דמתכבד במה שמסרב, הוי קיום התנאי. ובפירוש הרא"ש בד"ה שלא, כתב, דהוי פתח המוכיח טפי ומשמע דסבר דהוי נדר בטעות, דהא פתח מהני מדין נדר בטעות.

(ב) ר"ן ד"ה ואמרין בירושלמי, דר' מאיר דפליג באידך ברייתא דמייתנין בסמוך פליג נמי בהא. לקמן (סג:) כתבו התוס' בד"ה ר' מאיר, דר' מאיר מודה ברישא דקאמר אם אין אתה נוטל לבנך, כיון דרגילות לטעון זהו כבודי והוי היתירא מעליא, אבל אין רגילין לטעון התקבלתי. וגם הרשב"א דר' מאיר מודה ברישא, ומשום דשפיר נתקיים התנאי, דלא התנה אלא משום כבודו, וכיון דרצה ליתן לו וסירב זהו כבודו, אבל בסיפא דנתכוון ליתן לו מתנה, בעינן נתינה בפועל, ולא מהני למימר כאילו התקבלתי.

(ג) גמ' זהו כבודי. הקשה הקרן אורה, אמאי לא אמרין ברישא דיאמר המודר הריני כאילו התקבלתי. נולפי מה שהבאנו באות הקודמת דברי הרשב"א יש לומר, דנקט טעמא דמהני אף לר' מאיר משום דנתכבד ונתקיים התנאי. (ר.ג.).

(ד) ר"ן ד"ה הריני כאילו התקבלתי, בתוה"ד, וכתב הרשב"א ז"ל דדוק בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי. כתב המחנה אפרים (שבועות סימן י'), דלהרשב"א עיקר החילוק, דבקיום מעשה אמרין כאילו התקבלתי משום דאפוכי מטרטא למה לי, אבל בביטול מעשה לא שייך למימר הכי. והקשה, מהא דאיתא בכתובות (עג.), דרב סבר דהמקדש על תנאי וכנסה סתם, צריכה גט, וקאמר אביי דטעמא אינו משום מחילת התנאי, אלא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ומוכח, דאף בתנאי דהוי בשב ואל תעשה שייכא מחילה, וכהיש מפרשים שהביא הר"ן. אבל הרשב"א בכתובות (עג.), כתב, דאף בקיום מעשה לא שייכא מחילה אלא בממון, דנתכוון להרווחה, ושפיר יכול לומר כאילו התקבלתי, אבל בדבר שאינו ממון אי אפשר למחול תנאי. וכתב הדרכי דוד, דלפי זה יש לבאר דברי הרשב"א שהביא הר"ן, דאפילו בממון לא אמרין הריני כאילו התקבלתי אלא בקיום מעשה, דאפוכי מטרטא למה לי, אבל בביטול מעשה אפילו במידי דממונא לא אמרין. והא דנקט הרשב"א לתנאי דאם תלך למקום פלוני, לאו דווקא הוא, ועיקר דבריו מיירי בממון.

(ה) בא"ד, ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר כן. עיין לעיל דף כג אות ד.

(ו) גמ', וחלה הוא או חלה בנו. כתב השיטה מקובצת בשם הרי"ף, דמיירי דחלה המודר או בנו. אבל רש"י לקמן (נו.) בד"ה וחלה כתב, דהמדייר חלה. ובסוגיין כתב בד"ה לא זמינא, דהמזומן חלה, וצריך לומר דסבירא ליה דהמזומן הדיר את המזמין, וכדכתב בפירוש הרא"ש בד"ה זמינא. והשלמי נדרים כתב, דיש לגרוס בדברי רש"י דחלה המודר.

(ז) גמ', אי ר' אליעזר בן יעקב זירוזין הוי. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס), דילמא מיירי במעמיד, דהא כתב הר"ן לעיל (כא.) בד"ה גרסינן, דשיטת הירושלמי (פ"ג ה"א), דבמעמיד אף נדר דזירוז הווי נדר. ועיין

סברי דאין לאומרה. והשיטה מקובצת כתב בשם הרי"ף, דכל נדרי הוי מתקנת אנשי כנסת הגדולה.

(טו) בא"ד, ואין ראוי לומר כן כדי שלא יקלו ראשם בנדרים. כתב התוס' רי"ד, דשפיר יש לנהוג לומר כל נדרי, דהוי כהתרת נדרים, וליכא איסורא להתיר נדרים בפני עמי הארצות. והריטב"א כתב, דאצלם היה איסור נדרים חמור, וחיישינן דעל ידי הפרסום יבואו להקל ראש, אבל בזמן הזה דבלאו הכי מקילים בנדרים, לא חיישינן לפרסם הדבר.

(טז) בא"ד, שאין תנאי קודם מבטל מה שאסר עצמו לאחר מכן אלא בנדרים אבל לא בשבועות. כתב היר שאל (סימן ר"א ד'), דטעמייהו דהגאונים דאי אפשר לבטל שבועה, משום דאם יבטלה הויא שבועת שוא. וביאר בחידושי הגר"ש רוזנבסקי (סימן ב' י"א), דלפי זה אפשר דעצם השבועה נתבטלה ורק דעבר על שבועת שוא. והוסיף, דמלשון הר"ן דנקט דאין התנאי מבטל האיסור, משמע דלגאונים אין האיסור שבועה מתבטל כלל.

(יז) בא"ד, מי שהשיבנו חבירו או שהדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שעל דעת חבירו הוא נשבע ונודר. ביאר המחנה אפרים (שבועות סימן א'), משום דהטעם דמהני ביטול על ידי תנאי, היינו משום דהוי כנדרי טעות. דאי הוה זוכר את התנאי לא היה נודר, וכדכתב הר"ן לקמן (עה:): ד"ה הא כדאיתא. אבל בנדרים ושבועות על דעת חבירו, אנן סהדי דאפילו אם היה זוכר התנאי לא היה נמנע להשבע, כיון שביקשו חבירו לעשות כן. והוסיף, דלפי זה אם נשבע מעצמו לתועלת חבירו, ודאי דמהני ביטול, דהא אם היה זוכר התנאי לא הוה עביד הכי מדנפשיה. אמנם כתב, דמדברי הר"ן בתשובה לא משמע כן, אלא דגם אם נשבע מעצמו לתועלת חבירו, נשבע על דעת חבירו ולא מהני ביטול.

(יח) תוס' ד"ה רבא אמר, בתוה"ד, ורבא פליג על אביי ואמר וכו'. כתב הלחם משנה (פ"ב מנדרים ה"ד), דיש מי שהורה המובא בהרמב"ם (שם) שיטתו כשיטת ר"י בתוס'. דרבא פליג על אביי וסבר דאם אינו זוכר התנאי הנדר קיים, וכשזוכר התנאי עדיף, דעל דעת התנאי הוא נודר. ואפילו לא אמר בפירוש דעל דעת תנאו הוא נודר התנאי קיים והנדר בטל. אבל הקרן אורה כתב, דשיטת ר"י בתוס', דרבא סבר להיפך מאביי, דאם זוכר התנאי קיים, ואם אינו זוכר התנאי בטל. דהא אם כן אתיא מתניתין כפשטיה ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. והאריך להוכיח כדבריו, וכתב דגם הלחם משנה הרגיש כן בסוף דבריו.

(יט) תוס' ד"ה ואת דרשת, בתוה"ד, וטועין, חדא דבכל התרת נדרים בעי חרטה מעיקרא לכל הפחות. כתב הרא"ש (סימן ו'), דנראה כמנהג הקדמונים, דכל נדרי הוי התרה לשעבר. וקושיותיו דרבינו תם אינן, דאנן סהדי דכל מי שעבר על נדרו, מתחרט מעיקרו כדי להניצל מעונש. ושפיר איכא ג' הדיעות, שהרי כל הקהל אומרים כל נדרי יחד, והם מתירים נמי לחזן. ומה דבעינן פירוש הנדר, היינו דוקא כשבא לפני החכם, דחיישינן שמא נדר לדבר מצוה. וביאר הקרבן נתנאל (שם), אות צ'), דביום הכיפורים אין דעת הקהל להתיר נדרי מצוה, ומשום הכי לא בעי פירוש הנדר.

מדבריהם דמדאורייתא הוא.

(ג) ר"ן ד"ה **כך שבועות הבאי מותרות**, בתוה"ד, והיינו מתניתין דשבועות דתנן התם דכי האי גוונא לוקה משום שבועת שוא. גם הרשב"א כתב כדברי הר"ן, וביאר, דהתם בשבועות מיירי כגון דפירש בהדיא דאינו אומר כן בדרך הבאי אלא כך ממש ראיתי, אי נמי ששאלוהו אם נתכוון לומר בדרך הבאי, ואמר דלא. והוסיף, דהכי מוכח בירושלמי (נדרים פ"ג ה"ב), דמיירי במעמיד דבריו ומפרש דלא דיבר בדרך הבאי. אבל המאירי פירש דברי הירושלמי, דמעמיד היינו, דחביריו מתווכחין עמו וטוענין שלא ראה כך מעולם, והוא מעמיד דבריו ונשבע שראה, ומתכוון לאיסור גמור. אבל אם אומר כך מעצמו ללא שאחרים חולקין עליו, ודאי דדיבר בדרך גזומא.

(יד) גמ', ודלמא האי גברא וכו' ואסיק להון שמא עולי מצרים ושפיר משתבע. הקשה הקרן אורה, דבשלמא לגירסת הראשונים (עיין באות הקודמת) דגרסי דשבועות הבאי אסורין, שפיר פריך אמאי דילמא חזא קינא דשומשמני וכו'. אבל לגירסת הר"ן בד"ה כך, דגרס דשבועות הבאי מותרות, מאי פריך, והא ודאי דמותרות. וכתב, דיש לפרש דכתב הרשב"א, דהקושיא אינה אעיקרא דדינא, אלא דפריך אמאי קרי ליה שבועות הבאי, דילמא נשבע שפיר.

(טו) גמ', שם. הקשה השיטה מקובצת, אמאי קאמר דהאי גברא אסיק הכי לשמיהו דנמלים, נימא דכיון דנשבע שראה כעולי מצרים, ולא פירש אם נתכוון לבני אדם או לדברים אחרים שפיר אפשר דנתכוון לנמלים. ותירץ בשם רנב"י, דכיון דאמר כעולי מצרים, משמעות לשונו היא דראה ממין עולי מצרים דהיינו בני אדם ולא נמלים, ואם נתכוון בלבו לנמלים, הוי דברים שבלב. ולא פרכינן אלא דשמא אסיק שמיהו דנמלים כעולי מצרים, ושפיר נשבע.

דף כה ע"א

(א) גמ', וכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל. התוס' בשבועות (נט.). בד"ה כשהשביע, הקשו, איך חשב שתועיל השבועה, הא כמו דהיה חושש שמא יעבדו עבודה זרה, כך היה לו לחוש שיעברו על השבועה. והמהרש"א (בשבועות חידושי אגדות) תירץ, דמיירי בשבועת קבלת התורה, ומשום הכי היה צריך להשביעם אף על פי שיש לחשוש שמא יעברו, דלולא השבועה לא הויה קבלה ולא היו נעשים על העבירות.

(ב) גמ', משמע מצות המלך. כתב רש"י בד"ה משמע, דהיינו פרשת המלך שכתובים בה מצוות. וכן כתבו התוס' בשבועות (כט.). בד"ה קיימו מצוות. והקשה המהרש"א (בשבועות חידושי אגדות), אמאי נקט פרשת המלך יותר משאר הפרשות שיש בהם מצוות. ומשום הכי פירש דמצות המלך היינו ממש מצות המלך המושל על עמו וגזר עליהם גזירות.

(ג) גמ', שקולה מצות ציצית כנגד כל מצוות שבתורה. התוס' בשבועות (כט.). בד"ה מצות ציצית, הקשו, אמאי לא נקט עבודה זרה דהכופר בה כמודה בכל התורה. ותירצו, דבלשון בני אדם רק ציצית שקולה ככל המצוות. ובפירוש הרא"ש לעיל (כד:) בד"ה שקולה כתב, דתיבת ציצית

ברש"ש דהקשה הכי אף לקושי הגמרא לעיל מהאומר לחבירו. אמנם כתב הדרכי דוד, דעיקר קושי הגרע"א היא לתרצן דלא תירץ הכי, ומשום הכי לעיל דתירץ שפיר בלא אוקימתא, לא קשיא דנוקים במעמיד דבריו, אבל הכא דאוקי לה באוקימתא דאדריה זמינא למזמנא, שפיר קשה דהוי ליה לאוקמא במעמיד.

(ח) ר"ן ד"ה מי סברת, בתוה"ד, נדר זה עליך וכו' ונדר המזמן וחלה הוא וכו'. כתב הרש"ש, דיש לגרוס ונדר המזמן וחלה. והשלמי נדרים הקשה, דלפי זה צריך לפרש לשון הגמ' דזמינא אדריה למזמנא, דהיינו דמעיקרא ביקש המזומן שיזמין אותו המזמן, ואמר לו המזמן שידור הוא שיאכל, ואם לא יאכל יאסור על עצמו המזמן את נכסיו, ודוחק לפרש הכי, דמריהטא דגמ' משמע שהמזמן הוי באיסור נדר. ובפירוש הרא"ש כתב בד"ה זמינא, דאמר המזומן למזמן מודרני מנכסיך. וכתב השלמי נדרים, דיש לגרוס הדירני מנכסיך, ומיירי דהמזמן נדר, וכן מוכח מדברי הטור (סימן רל"ב), דגרס הכי בדעת הרא"ש. והתוס' בד"ה מי סברת פירשו, דמיירי שהמזמן ביקש מהמזמן שידיירו, והמזמן נדר להזמינו, והקרן אורה (לקמן כז.) כתב לפרש כן בדעת הר"ן הכא.

דף כד ע"ב

(ט) גמ', תא שמע דאמר רב הונא הלכה כר' אליעזר בן יעקב. הקשה בחידושי הגרע"א, דליכא להוכיח מידי ממילתא דרב הונא, דדילמא פסק כר' אליעזר בן יעקב רק במתניתין דשגורה בפי כל, ולעולם בברייתא אין הלכה כמותו. וכתב, דלפי זה אתי שפיר מה שהקשה הר"ן בד"ה תא שמע, דמנא לן דפליגי אף בקמייתא. דיש לומר, דכיון דבברייתא אין הלכה כר' אליעזר בן יעקב, דהלכה כסתם משנה, על כרחך דהא דאמר רב הונא דהלכה כר' אליעזר בן יעקב קאי אקמייתא, ושפיר מוכח דפליגי רבנן אף בקמייתא.

(י) ר"ן ד"ה נדרי הבאי, בתוה"ד, נידח האי דתנן בשבועות וכו', ולא תנא התם כעולי מצרים. הרשב"א תירץ בשם התוס', דאין דרך בני אדם לדבר כך, ואינם קורין אפילו לגמלא פרחא גמל הפורח באויר, ומשום הכי תנא ליה בשבועות דהויה שבועת שוא ממש, משום דהוי דבר שאי אפשר. עוד תירץ, דתנא התם, והוא הדין להכא, והתם נמי תנא גמל פורח באויר, והוא הדין לעולי מצרים.

(יא) בא"ד, לא לקי משום שבועת שוא דעל הגוזמא קושטא קאמר. כתב הרש"ש, דלא מצינו בשום דוכתא גמל פורח באויר אלא גמלא פרחא (יבמות קטז. מכות ה.), ואם כן פשיטא דחייב משום שבועת שוא, דלא שייך למימר דעל הגוזמא קושטא קאמר ומאי קא משמע לן. ותירץ, דמכל מקום, כיון דשייך קצת לומר בדרך גוזמא דמחמת מהירותו נראה כפורח באויר, סלקא דעתך דקושטא קאמר ופטור, וקא משמע לן תנא דחייב.

(יב) גמ', שבועות הבאי אסורין. כתב בפירוש הרא"ש ד"ה תנא, דשבועה חמירא טפי מנדרים ומשום הכי אסרוה רבנן. והמאירי (לעיל כ:), פירש, דכיון דשבועה חמורה ויש בה הזכרת השם, דייקי בה אינשי טובא, ונשבעים בדוקא. והתוס' ישנים כתבו בסוגיין כהמאירי, ומשמע

(כו.) ילפינן מקרא דהאדם בשבועה פרט לאנוס, נדרים ושבועות בשגגה מותרין ללא פתח.

ט מתני', שם. הקשה בחידושי הגר"ח (על הש"ס קצ"ט), נימא דכל נדר עם פתח יהיה מותר ללא התרת חכם, משום דהוי נדרי שגגות. (ועיין לעיל דף כא: אות יג ודף כג. אות ו') ותירץ, דבנדרי שגגות איכא אומדנא גמורה דאדעתא דהכי לא נדר, ובפתח ליכא כי האי אומדנא ומשום"ה בעי התרה. והקשה, דא"כ אמאי בעינן לילפותא דהאדם בשבועה, הא גם בקנינים המקח בטל אי איכא אומדנא דמוכח, ועל כרחך דגם ללא אומדנא דמוכח הנדר בטל. וכתב, דצריך לומר דבנדרי שגגות הטעות היא בעצם הנדר, דמה דאסר היינו משום דסבר דאלו שאסר עליהם כולם נוכרים, וברירא לן דאילו היה יודע שאביו ביניהם לא היה אוסר, וא"כ אין פיו ולבו שוין. והא דבעינן פתח היינו היכא דהטעות מחוץ לנדר. כגון שנדר בנזיר, ועתה אומר שיודע שנוזר אסור בתגלחת וליטמא למתים, אלא שסבר שמותר ביין.

י מתני', ונדרי שגגות אם אכלתי ואם שתיתי. התוס' בנזיר (יא.) בד"ה דהוי, הקשו אהא דתנן התם, הריני נוזר על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למתים. הא נזירות ליתא בשליחות, ואיתא בכתובות (עד.) דכל מילתא דליתא בשליחות ליתא בתנאי. ותירצו, דנזיר יכול להביא קרבנותיו על ידי שליח. והקשה הגרע"א בגליון הש"ס (שם), דאכתי תיקשי כיצד מהני תנאי בנדרים, דהרי אפשר לקיימן על ידי שליח. ותירץ הרש"ש, דנדרים הוקשו לנזירות דאיתא בתנאי. והפני יהושע (גיטין עה.) תירץ, דנדרים ונזירות הוו דיבור, ומהני בהו תנאי מדינא דאתי דיבור ומבטל דיבור. ולא בעינן למילף מתנאי בני גז ובני ראובן, ומשום הכי לא בעינן דתיהוי מילתא דאיתא בשליחות.

יא גמ', היכי דמי שבועות שגגות, כגון רב כהנא ורב אסי. הקשה הריטב"א, דאיתא בשבועות (כו.), דשבועתייהו דרב כהנא ורב אסי הוו שבועות אונסין. ותירץ, דכיון דשגגת הלב דסבור כל אחד שהאמת כדבריו, מיקרי אונס. נוקשה לרבנן דפליגי אר' טרפון (לעיל יט: כא.) בגוונא דחד אמר הריני נוזר אם אין הוא פלוני, והשני אמר הריני נוזר אם אינו אלמוני. דלר' טרפון אין אחד מהם נוזר משום דליכא הפלאה, ולרבנן אחד מהם נוזר. ולכאורה אף דלא בעו רבנן הפלאה מכל מקום הא הווי נדרי שגגות ואמאי הוי נוזר. (רג.) ויש לומר דכיון שידעו כל אחד שבודאי אי אפשר ששניהם צודקים ואפילו הכי נדרו, אף שהיו בטוחים בצדקתם ועל כן הווי אסמכתא, מכל מקום אינו טעות ופיו וליבו שווין. ואינו דומה לר' כהנא ור' אסי. תדע, דהתם על אף ששמע כל אחד מחברו, שרב אמר דלא כדבריו. מכל מקום כתבו התוס' (שם) **ד"ה את לך אנסך**, דלא רק שנפטרו מקרבן, אלא אפילו מעונש. דהיינו שהיה מותר לגמרי. והוכיחו מדאיתא בסוגיין, דשבועות שגגות מותרות, והיינו דר' כהנא ורב אסי. והטעם, דשני תלמידים השומעים מרבים, כיון ששמעו מה ששמעו, הרי זו הקבלה. ונחשב לכל אחד כדברי אלוקים חיים אף שאחד מהם טועה.]

יב ר"ן ד"ה ובית הלל, משום דנדר שהותר מקצתו הותר כולו. כתב הפתחי תשובה (יו"ד סימן רכ"ט) בשם הקול יעקב, דיש לדון במי שהקדיש שתי בהמות ונמצאת אחת בעלת מום, האם אמרינן דנדר

ושמונה חוטים וה' קשרים, הוו בגימטריא תרי"ג כנגד תרי"ג מצוות. ובספר טל תורה הקשה, אמאי לא נקט מצות צדקה דשקולה כנגד כל המצוות, וכדאיתא בבבא בתרא (ט.), ובתוספתא איתא נמי (ע"ז פ"ה ה"ג) דשיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות, ובפיטוס לסוכות נאמר שסוכה שקולה כנגד כל המצוות. ותירץ, דבאמת מצי למימר לכל הני, ונקט חדא מינייהו. [אמנם מהתוס' בשבועות (הנ"ל), משמע דדוקא מצות ציצית נקראת ככל המצוות בלשון בני אדם. ויש לבאר על פי מה שכתבו התוס' במנחות (מג): **בד"ה חותם**, שהציצית מעידה על ישראל שהם עבדי הקב"ה, וכתב הספורנו (במדבר ט"ו ל"ט) שהציצית היא חותם האדון בעבדיו. שמהותה על ידי קבלת עבודתו באהבה על ידיהם, ומגיעים לדרגת כל הזריו במצות ציצית (מנחות שם) דהיינו שהיא המשפיעה זרירות לעבודת ה' על ידי קיום כל המצוות. (רג.).]

ד גמ', אגבו טרוף קאמרינן. הטור והשולחן ערוך (סימן רל"ב), לא הזכירו דמיירי בנחש שגבו טרוף. והקשה הט"ז (שם סק"ח), אמאי השמיטו לה. ותירץ, דלא מיירי שהנודר אמר בפירוש שראה נחש טרוף בגבו, אלא שאמר ראיתי נחש כקורת בית הבד, וכוונתו שהיה טרוף מגבו. והכי מוכח ממה דנקט דגבו טרוף קאמרינן, ולא נקט דמיירי בנחש טרוף מגבו. והקשה הגרע"א (בגליון השולחן ערוך, שם), דאי הכי מאי פרכינן וליתני טרוף, והא היא גופא קא משמע לן דלא אמר בהדיא נחש טרוף, אלא דאמר נחש כקורת בית הבד וכוונתו לטרוף.

ה ר"ן ד"ה אמר ליה פרעתין, כלומר פרעתין מקצת. הקשה הרש"ש, דהגמרא נקטה דנשבע דפרע כל מה דהוה ליה בידיה, ומשמע שהיה כופר בכל. ותירץ, דרבא פסק שישלם החצי שהודה בו וישבע על החצי השני, והוא שילם החצי לפני השבועה, ונשארה טענה רק על החצי השני, ומשום הכי נקטו דנשבע דפרע כל מה דהוה בידיה. אבל הריטב"א כתב, דמיירי בכופר הכל דנתחייב שבועת היסת, והוסיף, דמוכח מהכא דאף בשבועת היסת בעינן דיחזיק ספר תורה. אמנם המאירי כתב, דהחזיק בס"ת כדי להערים על חבירו שיתפוס הקנה.

ו ר"ן ד"ה ואשתבעי, ולא גרסינן "דפרעית לך" דהא איהו לאו בתורת פרעון שקליה. אמנם הריטב"א גרס, ואשתבע "ליה דפרעיה". וכתב, דשמעינן מהכא דבכי האי גוונא שהלווה נותן למלוה מעות בידיו או ברשותו במקום המשתמר, הוי פרעון אף על פי דלא אמר לו שנותן בעבור פרעון, דקיימא לן דנתינה שלא מדעת הויה נתינה.

ז ר"ן ד"ה אלא מילתא, כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו. רש"י בשבועות (כט:) **בד"ה אלא פירש**, דליכא הפרה לשבועתם משום דהוי נדר שהודר על דעת רבים דאין לו הפרה. והתוס' (שם) **בד"ה כי היכי** כתבו, דאין להוכיח מהא דנדר בשנים הוי נדר על דעת רבים, דדעת הקב"ה שאני. והר"ן הוסיף (שם), דמאי דאמר להם משה על דעתו היא מילתא דלא צריכא, דסגי לומר על דעת המקום, אלא דנתכוון לומר להם שמה שאני אומר לכם נצטויתי מהקב"ה.

דף כה ע"ב

ח מתני', נדרי שגגות וכו'. כתב בפירוש הרא"ש בד"ה קונם, דבשבועות

שוין. ועיין דברי הגר"ח (לעיל אות ט').

(יד) בא"ד, טעות בעיקר הנדר. אמנם הריטב"א כתב, דבעינן שיאמר כן בפירוש, משום דאי נדר בסתם הוי דברים שבלב, ומתירין מדין פתח. וכן מבואר בדברי המהרי"ט (המובא באות הקודמת ובח"א סימן סח). ויש לומר דכוונתו כהר"ן, והיכא דהווי דברים שבלב לא הווי עיקר הנדר, ואי אפשר לבטלו משום החסרון דאין פיו וליבו שוין. ועיין באות הקודמת. (ש.ב.ל.).

(טו) גמ', אמר רבה דכולי עלמא כל היכא דאמר וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, מנין לרבה למימר הכי, דלמא פליגי בכל ענין. ותירץ, דמדדנא לקמן (סו). כיצד אמר רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו, קונם שאיני נהנה לכולכם, ובסיפא תני שאיני נהנה לזה ולזה הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין, משמע דלרבי עקיבא גופיה לאו בכל גווני אמרינן דבטל כולו, דדוחק לאוקמי הסיפא כרבנן.

(טז) גמ', לא נחלקו אלא באומר וכו'. בתוס' ד"ה לא נחלקו, וכן בר"ן לקמן (כו). ד"ה איתיביה ביארו, דהוא הדין להיפך, דמתחילה אמר לזה ולזה, ולבסוף שינה לכולכם. ובשיטה מקובצת לקמן (כו). הביא מהריטב"א, דרבה לא איירי אלא במשנה מלשון אליהם ללשון גרוע, אבל מלזה ולזה לכולכם דהוי מלשון גרוע ללשון טוב, לא הוי שינוי. ומיהו הר"ן (שם) ביאר, דבכולכם נמי יש עדיפות על לזה ולזה, דעדיף ליה טפי שישמעו מיד שאביו אינו בכלל.

(יז) גמ', שם. כתב הש"ך (יוד"ל ר"ב סק"ז), דכל שכן היכא שאינו מעמיד ואינו משנה, אלא אומר אילו הייתי יודע שאבא בינכם לא הייתי נודר, דבטל.

שבטל מקצתו בטל כולו, או דאמרינן הכי רק כשהנדר כבר חל ואחר כך מתבטל, אבל הכא מעיקרא לא חל הנדר אלא על האחד. וכתב דנחלקו בזה הראשונים [עייין לעיל דף כא. אות ב']. והקשה הנחלת צבי (סימן רכ"ט אות א'), דהא במתניתין אביו ואחיו מותרים מעיקרא בלא היתר חכם, ואף על פי כן אמרינן דנדר שהותר מקצתו הותר כולו. ותירץ הקהלות יעקב (סימן י"ט), דבמתניתין נכלל אביו בדיבור הנדר, וכיון דנמצא דנכלל בטעות אם כן הוי טעות בעצם הנדר דהא לא רצה לאסור את אביו, ובכי האי גוונא אמרינן דנדר שהותר מקצתו הותר כולו. [דהיינו משום שמחמת שיודעים אנו שאינו רוצה לאסור את אביו לא הווי פיו וליבו שוין. ועיין לעיל אות ט'] אבל בהקדיש ב' בהמות ליכא טעות בעצם הנדר, אלא דאי אפשר להתפס קדושה באחת מהבהמות. (יג) בא"ד, כיון שלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר. השלמי נדרים הביא שהקשה המהרי"ט (ח"ב סימן כ"ז), אם כונת הר"ן לומר מאי איכא בין רישא לסיפא, הרי הדברים פשוטים, דגבי אביו איכא אומדנא דמוכח שלא התכוון להדירו, ומשום הכי לא היה צריך לפרש. מה שאין באשתו ליכא אומדנא שמדירה מפני ההכאה. ותירץ בחידושי רבי שמואל רוזובסקי (סימן ג'), על פי מה שכתב בשערי יושר (ש"ה פכ"א), דחלות הנדר מחמת ציווי התורה, ולא כקנינים החלים מחמת גמירות דעתו של אדם. ומשום הכי אינם חלים בדאיכא אומדנא דמוכח דאינו רוצה בחלות. ועל כן נדרים חלים אף בדאיכא אומדנא דמוכח. ומשום הכי הוצרך הר"ן לפרש שהנדר אינו חל משום דבעינן בנדרים פיו ולבו שוין, והיינו דוקא במוטעה בעיקר הנדר. אבל באשתו דאינו מוטעה בעיקר הנדר, אין הנדר מתבטל אף על פי דאין פיו ולבו

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרה היומית" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומית ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנב עבדו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>